

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE TAKİPTEKİ KREDİLERİN MAKRO
EKONOMİK ETKİLERİ**

HANIM HAZAL DİNÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DR.ÖĞR.ÜYESİ SERKAN VARSAK

BİLECİK, 2022

10301060

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE TAKİPTEKİ KREDİLERİN MAKRO
EKONOMİK ETKİLERİ**

HANIM HAZAL DİNÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DR.ÖĞR.ÜYESİ SERKAN VARSAK

BİLECİK, 2022

10301060

BEYAN

“Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Ekonomik Etkileri” adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğunu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinin ispat edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek durumlarda her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile ETİK KURUL onaylı alması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.			
DESTEK ALINMIŞTIR.		DESTEK ALINMAMIŞTIR.	X
Destek alınmış ise,			
Destekleyen kurum;			
Desteğin Türü		Proje Numarası	
1.BAP (Bilimsel Araştırma Projesi).			
2.TUBİTAK			
Diğer;.....			
ETİK KURUL onayı var ise;			
ETİK KURUL karar tarih/sayı:		/.....	

Hanım Hazal Dinç

Tarih

.....

İmza

.....

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Ekonomik Etkileri incelenmiş ve makroekonomik değişkenlerin takipteki kredilere etkisi araştırılmıştır.

Tez aşamasında bana destek olan kıymetli hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Serkan VARSAK'a, eğitim öğretim sürecimde bana katkı sağlayan tüm hocalarıma teşekkür ederim. Beni yetiştiren değerli annem Senem KAYA'ya, babam Ziyaettin KAYA'ya, abim Okan KAYA'ya, kıymetli eşim M.Bilal DİNÇ'e ve daima yanımda olan arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım.

Hanım Hazal Dinç

2022

ÖZET

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE TAKİPTEKİ KREDİLERİN MAKROEKONOMİK ETKİLERİ

Fon fazlası olan bankaların fon talep edenlere sağladığı kredi, bankacılığın temel fonksiyonları arasında yer almaktadır. Ekonominin gerek arz gerekse talep yönünü etkileyen krediler, zamanında ödendiği takdirde kar getirisi yüksek olduğu gibi zamanında ödenmemesi durumunda ise bankalar açısından yüksek risk taşımaktadır. Bu sebeple kredinin takibe düşmesinin önüne geçilmesi bankalar açısından büyük önem arz etmektedir. Bankaların kullandırmış olduğu kredilerinin takibe düşme oranlarındaki artış, krediyi kullandıran banka açısından olumsuz bir durum olduğu gibi bankaların olumsuz durumlar içerisinde olması ülke ekonomisini de olumsuz etkilemektedir. Ülke ekonomisi için gösterge niteliği taşıyan makroekonomik faktörlerin kredilerin takibe düşmesindeki etkiyi araştıran çalışmada, Türkiye ekonomisi için, 2005Q1-2020Q4 çeyreklik dönemlerine ait veriler kullanılmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni takipteki kredi oranı, bağımsız değişkenleri ise makroekonomik faktörler içerisinde yer alan gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYİH), enflasyon oranı, faiz oranı ve işsizlik oranı tercih edilmiştir. Veriler ARDL Sınır Testi Modeli ile test edilmiştir. Çalışmanın amacı, ülke ekonomisinin içinde bulunduğu finansal durumu analiz etmeye yardımcı makroekonomik göstergelerin takipteki kredilere etkisinin araştırılmasıdır. Yapılan çalışma sonucunda 2005Q1-2020Q4 çeyreklik verilerinin kullanıldığı analizde değişkenler arası uzun dönemde takipteki kredi oranı ile GSYİH ve enflasyon oranının kredilerle ilişkisinin olduğu, pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Faiz unsuru ve işsizlik değişkenlerinin ise takipteki kredileri uzun dönemde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Takipteki Krediler, Makroekonomik Değişkenler, ARDL Modeli

ABSTRACT

MACROECONOMIC EFFECTS OF NON-PERFORMING LOANS IN TURKISH BANKING

The credit provided by the banks with surplus funds to those who request funds is among the basic functions of banking. Loans, which affect both the supply and demand aspects of the economy, have a high profit return if they are paid on time and carry a high risk for banks if they are not paid on time. For this reason, it is of great importance for banks to prevent the loan from falling into follow-up. The increase in the non-performing rate of the loans extended by the banks is a negative situation for the bank extending the loan, as well as the negative conditions of the banks affect the country's economy negatively. In the thesis, which investigates the effect of macroeconomic factors, which are indicative for the country's economy, on the non-performing of loans, data belonging to the quarter periods of 2005Q1-2020Q4 were used. For the analysis of these data, ARDL Boundary Test Model was preferred. The aim of the study is to investigate the effect of macroeconomic indicators that help analyze the financial situation of the country's economy on non-performing loans. As result of the analyse that 2005Q1-2020Q4 data is used; non-performing loans affects GDP and inflation rate in long term positively; interest rate and unemployment have no effect on NPL.

Keywords: Non-Performing Loans, Macroeconomic Variables, ARDL Models

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖN SÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	x
GİRİŞ.....	1
1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ VE TAKİPTEKİ KREDİ KAVRAMI.....	3
1.1. Türkiye’de Bankacılığın Tarihçesi	3
1.1.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık.....	3
1.1.2. Cumhuriyet Döneminde Bankacılık	3
1.2. Türkiye’deki Bankacılık Türleri.....	5
2.3. Kredi Kavramı.....	9
1.3.1. Kredi Unsurları.....	11
1.4. Takipteki Kredilerin Tanımı	14
1.4.1.Kredilerin Sınıflandırılması.....	15
1.5. Kredilerin Takibe Düşme Nedenleri.....	16
1.5.1. Firmaya İlişkin Nedenler	17
1.5.2. Çevresel Faktörler	17
1.5.3. Bankacılık Hataları	17
2. TAKİPTEKİ KREDİLERİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE VE EKONOMİYE ETKİLERİ.....	20
2.1. Takipteki Kredilerin Bankacılık Sektörüne Etkileri	20

2.1.2. Bankanın Kârlılığa Etkileri	22
2.1.3. Bankanın Sermaye Yeterliliğine Etkileri.....	22
2.1.4. Bankanın Reel Sektörüne Etkileri	23
2.1.4.1. Takipteki Kredilerin Ekonomiye Etkileri	23
2.1.4.2. Türkiye’de Yaşanan Krizlerin Takipteki Kredilere Etkisi	24
2.2. Takipteki Kredilere İlişkin Alınacak Önemler, Tahsili ve Çözüm Önerileri.....	32
2.2.1. Takipteki Kredilere İlişkin Alınacak Önlemler.....	32
2.2.1.1. Erken Uyarı Sinyalleri	34
2.2.1.1.1. Klasik Erken Uyarı Sinyalleri	34
2.2.1.1.1.1. Finansal Konularda Erken Uyarı Sinyalleri	34
2.2.1.1.1.2. Yönetim Konusunda Erken Uyarı Sinyalleri	34
2.2.1.1.1.3. Firma Faaliyetlerindeki Erken Uyarı Sinyalleri.....	35
2.2.1.1.1.4. Banka İşlemlerinden Elde Edilen Erken Uyarı Sinyalleri.....	35
2.2.1.1.2. Çok Boyutlu Analize Dayalı Erken Uyarı Sinyalleri.....	35
2.2.1.1.2.1. Derecelendirme Kuruluşlarınca Yapılan Kredi Derecelendirme Sinyalleri	36
2.2.1.1.2.2. Mali Rasyo ve Sektör – Eş Grup Analizi Bazlı Sinyaller	36
2.2.1.1.2.3. Banka İçi Kapsamlı Risk Değerlendirme Sistemleri	37
2.2.1.1.2.4. İstatistiksel Modeller ve KMV modeli	37
2.2.2.1. Kredinin Yeniden Yapılandırılması.....	39
2.2.2.2. Teminatların Nakde Dönüştürülmesi	40
3. TAKİPTEKİ KREDİLERİ ETKİLEYEN MAKROEKONOMİK BELİRLEYİCİLERİN TAHMİNİNE YÖNELİK EKONOMETRİK ANALİZ	41
3.1. Takipteki Kredilerin Literatürdeki Yeri.....	41

3.2. Ampirik Analiz	46
3.2.1. Ampirik Metodoloji	49
4.SONUÇ.....	56
KAYNAKÇA	58

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- ARDL:** Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif
- BDDK:** Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
- BK:** Bakanlar Kurulu
- CRD:** Takipteki Krediler (Milyon TL)
- FED:** Federal Rezerv Sistemi
- GMM:** Genelleştirilmiş Momentler Metodu
- GSMH:** Gayri Safi Milli Hâsıla
- GSYİH (GDP):** Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
- IMF:** Uluslararası Para Fonu
- INF:** Enflasyon oranı (TÜFE)
- INT:** Faiz Oranı
- KDK:** Kredi Derecelendirme Kuruluşları
- KKB:** Kredi Kayıt Bürosu
- OECD:** Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
- TBB:** Türkiye Bankalar Birliği
- TDHP:** Tek Düzen Hesap Planı
- TCMB:** Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
- TFRS:** Türkiye Finansal Raporlama Standartları
- TMSF:** Türkiye Mevduat Sigorta Fonu
- TKBB:** Türkiye Katılım Bankaları Birliği
- TYT Bank:** Türkiye Turizm Yatırım ve Dış Ticaret Bankası
- UNP:** İşsizlik (Toplam işgücünün yüzdesi)
- VYS:** Varlık Yönetim Şirketleri

TABLÖLER LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1. Faaliyetlerine Göre Grup Bazında Bankalar.....	7
Tablo 1.2. Katılım Bankaları.....	8
Tablo 1.3. Kredi Süreci.....	10
Tablo 1.4. Ödeme Performansı Göstergeleri.....	13
Tablo 1.5. Kredilerin Sınıflandırılması.....	16
Tablo 1.6. Bankacılıkta Risk ve Sermaye Yönetimi.....	19
Tablo 2.1. Tek Düzen Hesap Planı.....	21
Tablo 2.2. Faaliyet İzni Kaldırılarak Haklarında İflas Kararı Verilen Bankalar.....	25
Tablo 2.3. TMSF'nin Tarihsel Yolculuğu.....	26
Tablo 3.1. Makroekonomik Değişkenlere Ait Tanımlar.....	47
Tablo 3.2. Değişkenler Tablosu.....	47
Tablo 3.3. Tanımlayıcı İstatistikler.....	48
Tablo 3.4. ADF ve PP Birim Kök Testleri.....	51
Tablo 3.5. ARDL (3,5,1,2,0) Modelinin Kısa Dönem Katsayıları.....	53
Tablo 3.6. ARDL (3,5,1,2,0) Modelinin Uzun Dönem Katsayıları.....	53
Tablo 3.7. ARDL (3,5,1,2,0) Modeli Sınır Testi F-İstatistiği ve Kritik Değer.....	54
Tablo 3.8. Tanısal Testler.....	54

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Takibe Düşen Kredilerim Olumsuz Etkileri.....	20
Şekil 3.1. CUSUM ve CUSUMSQ Testleri.....	55

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 1.1. 2014-2021 Yılları Toplam Krediler.....	14
Grafik 2.1. Türkiye Enflasyon Oranları.....	26
Grafik 2.2. Türkiye İşsizlik Oranları.....	29
Grafik 2.3. Türkiye Faiz Oranları (Çeyreklik).....	30
Grafik 2.4. Türkiye GSYİH (Büyüme) Oranları (Yıllık).....	30
Grafik 2.5. Takipteki Alacaklar/Toplam Nakdi Krediler (%).....	31
Grafik 3.1. Değişkenlere Ait Grafikler.....	49
Grafik 3.1. Akaike Bilgi Kriteri.....	52

GİRİŞ

Çalışmanın başlıca amacı kredi kavramının açıklanıp Türkiye ekonomisinde kredilerin neden sorunlu kredi hale geldiğinin sebeplerine değinmek ve makroekonomik sonuçlarını analiz etmektir. Kredi, bankaların belirli vade sonunda geri almayı taahhüt ettiği, bireysel ve tüzel kişilere borç vermesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bankalar kullandırdıkları kredileri bünyelerinde topladıkları fonlar neticesinde fon talep edenlere sunmaktadır. Ülkemizde bankacılık sektörüne yönelik ciddi çalışmalar yapılmakta ve önem verilmektedir. Bankaların riskleri, operasyonel risk, piyasa riski ve kredi riskinden oluşmaktadır. Çalışmada krediler ve takibe düşme nedenleri ön planda olduğundan kredi riski için detaylandırmalar yapılmıştır. Finans sektörünün adeta yapı taşı olan bankalar, kullandığı krediler için risk altına girmektedir, fakat sorunlu kredi oluşması ihtimali ciddi risk taşımaktadır. Bu riskler için bankanın konu ile ilgili bir bölüm oluşturması, oluşturulan bölümün ise etkili analiz ve metot oluşturması ve bunları uygulaması hem banka açısından hem de dolaylı olarak ülke ekonomisi açısından önem arz etmektedir. Kredi kullanıldıktan sonra yapılan analizler takibe düşen kredinin kurtarılma olasılığını zayıflatmaktadır. Kredi kullandırılmadan önce, müşteri ile ilgili yeterli düzeyde istihbarat sağlanıp bilgi eksikliğine sebebiyet verilmemesi gerekmektedir. Kullandırılan krediler için zarara düşme durumu göz önüne alınarak yeterli düzeyde teminatlandırma yapılması da banka açısından kredinin takibe düşme riskinden meydana gelebilecek olumsuzlukları en aza indirecektir. Türkiye’de ve Dünya’da yaşanan bankacılık krizlerinin ortak noktaları, kredilerde meydana gelen zararlardan kaynaklandığı görülmektedir. Kredilerde yaşanan olumsuzluklar bankaların mali tablolarında bozulmaya sebebiyet vermektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde, Türkiye’de bankacılığın tarihçesine değinilmiş, Osmanlı Dönemi Bankacılığı ve Cumhuriyet Dönemi Bankacılığı şeklinde iki bölüme ayrılmıştır. Akabinde Türkiye’deki bankacılık türlerine değinilmiş ve faaliyetlerine göre bankaların detayları sıralanmıştır. Kredi kavramı ve olgusu, takipteki kredinin tanımı, kapsamı ve takibe düşme nedenleri incelenmiştir. Kredilerin takibe düşme nedenleri arasında, firmaya ilişkin nedenler, çevresel faktörler ve bankacılık hatalarına yer verilmiş, nedenleri açıklanmaya çalışılmıştır. Kredilerin sınıflandırılmasına ilişkin detaylarında yer aldığı bu bölüm, BDDK Yönetmeliğinin 4.Maddesi açıklanmış ve vade unsurunun önemi ön plana çıkmıştır. Bankaların risklerine de değinilen bu bölümde kredi riski üzerinde açıklamalara da yer verilmiştir. İkinci bölümde, takipteki kredilerin etkileri, bankacılık sektörüne, ekonomiye ve Türkiye’de yaşanan krizlerin takipteki kredilere etkisine değinilmiş ve elde edilen veriler grafiklerle açıklanmıştır.

Takipteki kredilere ilişkin alınacak önlemlerin yanı sıra tahsili ve çözüm önerileri için yapılması gerekenlere değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Takipteki kredilere ilişkin alınacak önlemler, kredilerin tahsil süreçleri ve çözüm önerilerinin anlatıldığı ve buna ilişkin erken uyarı sinyallerinin de yer aldığı hususlara değinilmiştir. Son olarak dördüncü bölümde araştırmanın konusu ile ilgili literatür çalışmalarına yer verilmiş ve takipteki kredileri etkileyen makroekonomik faktörlere değinilip analiz yapılmıştır. Takipteki krediler bağımlı değişken olarak alınmış, makroekonomik belirleyicilerden GSYİH, faiz oranı, enflasyon oranı ve işsizlik ise bağımsız değişken olarak kabul edilerek ARDL yöntemi ile analiz edilmiştir. 2005Q1-2020Q4 çeyreklik verilerinin kullanıldığı analizde değişkenler arası uzun dönemde takipteki kredi oranı ile GSYİH ve enflasyon oranının kredilerle ilişkisinin olduğu, pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Faiz unsuru ve işsizlik değişkenlerinin ise takipteki kredileri uzun dönemde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ VE TAKİPTEKİ KREDİ KAVRAMI

1.1. Türkiye’de Bankacılığın Tarihçesi

Türkiye’de bankacılık Osmanlı döneminde başlamış olup, günümüze kadar gelişme göstermiştir. Türkiye de bankacılığın tarihsel süreci literatürde 2 döneme ayrılmıştır. Bunlar; Osmanlı döneminde Bankacılık ve Cumhuriyet Döneminde Bankacılık şeklindedir. Cumhuriyet döneminde bankacılık da kendi içerisinde dönemlere ayrılmıştır.

1.1.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık

Türkiye’de Bankacılığın tarihçesi Osmanlı Dönemine dayanmaktadır. İlk banka 1847 yılında Osmanlı İmparatorluğunda kurulmuş, ilk kağıt para ise 1840 yılında çıkartılmıştır. Kağıt paranın basılmasının en önemli sebebi ise devletin bütçe açıklarının kapatılmasının sağlanmasıdır. Fakat fazla para basımı neticesinde sürekli dış ticaret açığı verilmiş ve para dış piyasalarda değer kaybetmiştir. 1845 yılında Galata Bankerlerinin önde gelenleri ile anlaşma yapılarak sabit döviz kuru uygulamasına geçilmesi yönünde adımlar atılmıştır. Yapılan anlaşmanın yenilenme zamanında bankerler hükümetten banka kurma taleplerini öne sürmüş ve bu isteklerinin kabulü neticesinde İstanbul Bankası kurulmuştur.

1.1.2. Cumhuriyet Döneminde Bankacılık

Cumhuriyet Dönemi Bankacılığını 5 döneme ayrılmaktadır.

- ✓ Kuruluş Dönemi (1923-1932)
- ✓ Kamu Bankaları Dönemi (1933-1944)
- ✓ Yeni Devletçi ve Liberal Dönem (1945-1960)
- ✓ Planlı Dönem (1960-1980)
- ✓ Dışa Açılma ve Serbestleşme Dönemi (198-2000)

Kuruluş Dönemi (1923-1932)

Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılında, hükümet ve toplumun önde gelenlerinin katıldığı İzmir İktisat Kongresinde ekonomik gelişme için ulusal bankacılığın kurulmasına yönelik adımlar atılmıştır. 1924 yılında Türkiye İş Bankası özel sektör bankası olarak kurulmuştur. Tüccarların bu talebine istinaden sanayiciler de sanayi bankasının kurulması teklifinde bulunmuşlar ve 1925 yılında Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Türkiye’de kurulan ilk kalkınma Bankası olma özelliği taşımaktadır. 1930 yılında kurulan T.C. Merkez Bankası, Cumhuriyet Döneminin bankacılık alanında yaşanan en önemli gelişmelerindendir. Bankacılık sektörünün önem kazanması, gelişmesi yönünde adımlar atılması ile Özel amaçlı

devlet bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, holding bankacılığı gibi birçok bankanın kurulması sağlanmıştır.

Kamu Bankaları Dönemi (1933-1944)

Literatürde diğer bir adı Devletçilik Dönemi olarak da geçen Kamu Bankaları Döneminin en önemli özelliği, bankacılık sistemi içerisindeki kamu bankalarının varlığının artırılma isteğidir. Kurulan bankaların tamamı, devlet tarafından özel amaçlı banka olarak kurulmuştur. Bu dönemde, Birinci ve İkinci Sanayi Planlarının ön planda olması sebebiyle kurulan bankaların işlevleri bu doğrultuda gelişme göstermektedir.

Bu dönemde kurulan bankalar;

- ✓ Sümerbank (1933) : En önemli işlevi olan birinci sanayi planının uygulandığı bu dönemde 10 Sınai tesisinin kurulmasına katkıda bulunmasıdır (1933-1938)
- ✓ Etibank (1935) : İkinci Sanayi Planı için ise Etibank, plan dâhilinde olan maden yatakları ve enerji kaynakları işletecek işletmeler adına ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlama amacı ile kurulmuştur.
- ✓ Denizbank (1937) : Denizcilik alanında finansman oluşturulması için kurulmuştur.
- ✓ Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938) : Küçük esnaf, orta boy işletmeler ve sanatkârların kredi ihtiyaçlarının karşılanması adına kurulmuştur.

Yeni Devletçi ve Liberal Dönem (1945-1960)

Literatürde diğer adı, Özel Bankaların Geliştiği Dönem olarak da geçmektedir. Bu dönemin amacı, iktisadi devletçiliğin yerine, özel sektörün desteklenmesi ve ekonomik kalkınmanın hız kazanmasıdır. 2. Dünya savaşında yaşanan yüksek enflasyon ile birlikte gerek ticaret gerekse tarım sektöründe varlıklı kesimin ortaya çıkışı dönemin politikasının ortaya çıkışı da etken rol oynamıştır (Eyceyurt, 2016:9) Özel bankacılığın hızla önem kazandığı bu dönemde kurulan bankalar;

- ✓ Yapı ve Kredi Bankası (1944)
- ✓ Garanti Bankası (1946)
- ✓ Akbank (1948)
- ✓ Pamukbank (1955)
- ✓ Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950)

Dönemin 2 önemli olayından biri 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliğinin kurulması iken bir diğer olayı ise 1960 yılında Bankalar Tasfiye Fonu'nun oluşturulmasıdır. 1983 yılında TCMB tarafından kurulan TMSF'ye devredilmiştir

Planlı Dönem

Bir önceki dönemde uygulanan liberal ekonomi politikaları ile yaşanan finansal durgunluk çözüme kavuşamamış bu sebeple planlı bir döneme geçişi mümkün kılmıştır (Gülen, 2015:11). Kamu müdahalesinin arttığı bu dönemde izlenen politikalar devletçiliğe yakın bir seyir izlemiştir. Bu dönemde yeni banka kurulmasına izin verilmemekle birlikte, hali hazırda mevcut bankaların şubelerinin arttırılması teşvik edilmiş, küçük bankaların birleştirilmesi ve maliyetlerin indirilmesi amaçlanmıştır.

Dışa Açılma ve Serbestleşme Dönemi (1980-2000)

Enflasyonun yükseldiği 80'li yıllarda, borçlar ertelenemez bir hal almış, bunlar için ayrılan karşılıklar ve kaynaklar tükenmiş ve üretimde düşüş gözlemlenmiştir. Bu durum 80'li yılların önemli kararlarından olan 24 Ocak 1980 kararlarının alınmasını sağlamıştır. Bu kararlar içerisinde en önemlisi, ülke ekonomisinin dışarı açılması ve ekonominin güçlendirilmesidir. 24 Ocak kararlarının alınmasındaki sebep ise dış kaynak sağlayıcı kuruluşların bir takım reformlarının gerekliliği neticesinde bu kararlara ihtiyaç duyulmasıdır. 1980 öncesi dönemde Türkiye'de gerek yeni banka kurulması konusunda gerekse ülke içerisinde yabancı bankalara ait şube açılması son derece zor bir durum iken 24 Ocak kararları ile zor olan bu durumlar teşvik edilmeye başlanmıştır. (Coşkun ve diğ. 2012: 12)

1.2. Türkiye'deki Bankacılık Türleri

Türkiye'de banka sınıflandırması birçok şekilde yapılmaktadır. Bunlar arasında Sermaye Kaynaklarına Göre, Faaliyet Alanlarına Göre ve Kapsam ve Ölçeklerine Göre Bankalar şeklinde yapılan ayrımlar en kapsamlı bankacılık sınıflandırmasıdır. Faaliyet Alanlarına Göre Bankalar içerisinde, Merkez Bankaları, Mevduat Bankaları, Kalkınma ve Yatırım Bankaları ve Katılım Bankaları şeklinde ayrılmaktadır.

Mevduat Bankaları, diğer bir adı Ticari Bankalar olan bu bankaların temel amacı, fon fazlası olanlardan elde edilen mevduatın fon ihtiyacı olanlara transferi şeklinde tanımlanabilmektedir. Yapılan bu aracılık işlemlerinden kar elde etmek esastır. Yatırım Bankaları mevduat bankalarının aksine mevduat toplayıp kredi olarak kullandırımı mümkün

olmayan bankalardır. Yatırım bankaları, menkul kıymet alımı gerçekleştirip bunları alıcılarla piyasada buluşturmayı amaçlayıp satışını gerçekleştirir (Mishkin, 2013: 300) Kalkınma bankaları ise gerek iç gerekse dış kaynaklar ile elde ettikleri özen fonları yatırımcılar için gerekli olan tüm teknik yeterlilik konularında yardım sağlayan aracı kuruluşlardır. Faizsiz bankacılık ya da İslami bankacılık olarak da adlandırılan Katılım Bankalarının ise ana prensibi, fon toplama işlemi için kar ve zarar katılma, fon kullandırma için ise müşterinin ihtiyaçlarını para olarak değil mal ve hizmet sağlama olarak kullandırmaktadır (Dağ, 2011: 17). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3. Maddesinde bahsi geçen bankaların tanımlarına yer verilmektedir.

“Mevduat Bankası: Bu Kanuna göre kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini,

Katılım bankası: Bu kanuna göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini,

Kalkınma ve yatırım bankası: Bu kanuna göre mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında, kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini, ifade eder.” (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 3.)

Faaliyet alanlarına göre bankaları kendi içerisinde gruplandırmak da mümkündür. Katılım Bankalarının alt kırılımı olmadığından detaylandırılmamıştır.

Mevduat Bankaları

- 1- Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası
- 2- Özel Sermayeli Mevduat Bankası
- 3- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar
- 4- Yabancı Sermayeli Bankalar

Kalkınma ve Yatırım Bankaları

- 1- Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları
- 2- Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları
- 3- Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Tablo 1.1. Faaliyetlerine Göre Grup Bazında Bankalar

Mevduat Bankaları	Kalkınma ve Yatırım Bankaları
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş. Türkiye Halk Bankası A.Ş. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları İller Bankası A.Ş. Türk Eximbank Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları Akbank T.A.Ş. Anadolubank A.Ş. Fibabanka A.Ş. Şekerbank T.A.Ş. Turkish Bank A.Ş. Türk Ekonomi Bankası A.Ş. Türkiye İş Bankası A.Ş. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları Aktif Yatırım Bankası A.Ş. D Yatırım Bankası A.Ş. Diler Yatırım Bankası A.Ş. Golden Global Yatırım Bankası A.Ş. GSD Yatırım Bankası A.Ş. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Nurol Yatırım Bankası A.Ş. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar Adabank A.Ş. Birleşik Fon Bankası A.Ş. Türk Ticaret Bankası A.Ş.	Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları Bank of America Yatırım Bank A.Ş. BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş. Pasha Yatırım Bankası A.Ş. Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.
Yabancı Sermayeli Bankalar Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar Alternatifbank A.Ş. Arap Türk Bankası A.Ş. Bank of China Turkey A.Ş. Burgan Bank A.Ş. Citibank A.Ş. Denizbank A.Ş. Deutsche Bank A.Ş. HSBC Bank A.Ş. ICBC Turkey Bank A.Ş. ING Bank A.Ş. MUFG Bank Turkey A.Ş. Odea Bank A.Ş. QNB Finansbank A.Ş. Rabobank A.Ş. Turkland Bank A.Ş. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar Bank Mellat Habib Bank Limited Intesa Sanpaolo S.p.A. JPMorgan Chase Bank N.A. Société Générale (SA)	

Kaynak: (TBB Banka Bilgileri, 2021)

Tablo 3.1.'de TBB resmi sitesinden 31.12.2021 tarihi için edinilen bu bilgiler doğrultusunda Mevduat Bankaları ile Kalkınma ve Yatırım Bankaları bünyesinde faaliyet gösteren bankalar görülmektedir. Günümüzde Katılım Bankası bünyesinde yer alan 6 adet banka faaliyet göstermektedir.

Tablo 1.2. Katılım Bankaları

Katılım Bankaları
Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.
Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.
Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

Kaynak: (TKBB Banka Bilgileri, 2022)

Bankacılık Kanunu'nun 4. Maddesi, bankaların faaliyet konularına açıklık getirmektedir.

Madde 4.- Bankalar, diğer kanunlarda öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirebilirler:

- a) *Mevduat kabulü.*
- b) *Katılım fonu kabulü.*
- c) *Nakdi, gayrinakdi her cins ve surette kredi verme işlemleri.*
- d) *Nakdi ve kaydi ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dâhil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri.*
- e) *Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri.*
- f) *Saklama hizmetleri.*
- g) *Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri.*
- h) *Efektif dâhil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri.*

- i) *Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri.*
- j) *Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri.*
- k) *Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri.*
- l) *Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri.*
- m) *Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri.*
- n) *Yatırım danışmanlığı işlemleri.*
- o) *Portföy işletmeciliği ve yönetimi.*
- p) *Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı.*
- r) *Factoring ve forfaiting işlemleri.*
- s) *Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık.*
- t) *Finansal kiralama işlemleri.*
- u) *Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri.*
- v) *Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler.*

Mevduat bankaları birinci fıkranın (b) ve (t), katılım bankaları (a), kalkınma ve yatırım bankaları (a) ve (b) bentlerinde belirtilen faaliyetleri gerçekleştiremezler” (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 4.)

2.3. Kredi Kavramı

Kredinin kelime anlamı, güven, itibar, saygınlık olarak nitelendirilmektedir. Kredi, bankaların kişi veya kurumlara belirli bir vadede geri ödenme şartı ile borç para vermesi şeklinde tanımlanır. Krediler, banka ve ülke ekonomisi açısından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye Bankalar Birliğinin 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 48. Maddesinde; “Bankalarca verilen nakdi krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette

verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu kanun uygulamasında kredi sayılır” şeklinde ifade edilmiştir.

Kredilerin kullandırımı iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, gerçek kişiler diğeri ise tüzel kişilerdir. Bireysel krediler olarak da nitelendirilen gerçek kişilere sağlanan krediler, ticari amaç gütmeyen kredilerdir. Dünya’da yaşanan teknolojik gelişmeler ile birlikte bireylerin ihtiyaçlarında artış söz konusu olmuştur. Gelirlerindeki yetersizlikler, gelecekte gelmesi planlanan ek gelirler, tamamının tek seferde ödenmesi mümkün görünmeyen ihtiyaçlar doğrultusunda tüketiciler kredilere yönelmişlerdir. Bireysel krediler içerisinde yer alan kredi türleri, konut, taşıt ve ihtiyaç kredilerinden oluşmaktadır. Ticari krediler olarak adlandırılan krediler, ticari amaç güden, firmaların gerekli ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılan kredilerdir. Ticari kredilerin kullandırılmasından önce firmaya atı mali tabloların incelenip belirli limit dâhilinde kullandırılması bankalarca esastır. Firmanın riski, limiti, teminatlı veya teminatsız olması önem arz etmektedir. Bu krediler kısa dönem, orta ve uzun dönemli krediler şeklinde kullandırılabilir.

Kredi sürecinin belirli aşamaları sağlaması gerekmektedir. Bu aşamalar gerek banka gerekse müşteri taraflı etkili iletişim ve analizler sonucu ortaya çıkmaktadır. Kredi süreci Tablo 1.3.’de belirtilmektedir.

Tablo 1.3. Kredi Süreci

1- Müşteri Talebi	2- Bilgi/Belge Toplama	3- Mali Tabloların Sağlanması	4- İstihbarat
5- Mali Analiz	6- Kredi Teklifi	7- Kredi Değerlendirme	8- Kabul/Red Aşaması
9- Müşteriye Bilgi Verilmesi	10- Sözleşme/Teminat Alınması	11- Kredinin Kullandırılması	12- Riskin Tasfiyesi

Kredi, talep edenler açısından değerlendirildiğinde, borç yükümlülüğü bankalar açısından bakıldığında ise tahsil edilmeyi bekleyen alacak yükümlülüğü şeklindedir. Bireysel

ihtiyaçların karşılanması yanı sıra ticari ihtiyaçlar olarak kullanılan krediler de vardır. Firmaların büyüüp gelişmeleri, hammadde, enerji tedariki gibi birçok konuda kredi kullandırımı söz konusudur. Kredilerin kullandırımında dört unsur dikkate alınmaktadır. Bunlar; zaman (vade), güven, risk ve gelirdir.

1.3.1. Kredi Unsurları

- ✓ Zaman (Vade) Unsuru: Bankalar kredi verirken geri ödeme şartına bağlı olarak vade belirler. Vade, kredi açısından önem arz etmektedir. Vadesinde ödenmeyen krediler banka açısından risk artışına sebebiyet vermektedir.
- ✓ Güven Unsuru: Kredinin kelime anlamında ortaya çıkan güven kavramı bu noktada devreye girmektedir. Yapılan anlaşmaya sadık kalınması bankanın kârını etkileyebileceği gibi kredi kullanan borçlunun kredibilitesinde olumlu sonuç doğurmaktadır.
- ✓ Risk Unsuru: Risk, yaşanabilecek tehlikeyle bağlantılı olarak oluşması muhtemel zarar, hasar ve diğer olumsuzlukları taşıyan unsur olarak nitelendirilmektedir (Sayım & Er, 2009:8). Bankacılık açısından da yine aynı şekilde ifade edebiliriz. Bankanın zarar uğraması muhtemel durumları bankanın riski olarak tanımlanmaktadır. Kredi unsurları içerisinde yer alan risk unsuru, bankacılık risk türlerinden biridir. Bankacılık sektöründe 3 adet riskten söz etmek mümkündür. Bunlar, piyasa riski, operasyonel risk ve kredi riskidir. Bu riskler içerisinde kredi riski bankacılık sektörünün en önemli risklerindendir. Fon fazlası olan bankaların fon arz eden kişi veya kurumlara sağladığı kredi bankaların önemli faaliyetlerinden olduğundan dolayı kredi riski önem arz etmektedir. Zaman kavramı ile bağlantılı olan risk unsuru, belirli vadede ödenmeyen kredilerin taşıdığı tehlikedir. Vadesinde ödenmeyen krediler bankanın karlılığında düşüşe sebebiyet vereceği gibi borçlu açısından değerlendirildiğinde bir sonraki kredi kullanma isteği sorun oluşturmaktadır. Bankalar krediyi kullandırma düşüncesinden itibaren risk içerisine girerler. Bu risklerin iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Kredi Riski kendi içerisinde 4'e ayrılmaktadır. Bunlar;
 - ✓ Karşı Taraf Kredi Riski
 - ✓ Ülke Riski
 - ✓ Model Riski
 - ✓ Yoğunlaşma Riskişeklindedir.

Karşı Taraf Kredi Riski, BDDK Yönetmeliğinde tanımlanmıştır. “*Karşı taraf kredi riski: İki tarafa da yükümlülük getiren bir işlemin muhatabı olan karşı tarafın, bu işlemin nakit akışında yer alan son ödemeden önce temerrüde düşme riskini*” ifade etmektedir (TC Resmi Gazete, 2011: md. 3). Bankalar bu risk türü için Sermaye Yükümlülüğü hesaplamak durumundalardır.

Ülke Riski, BDDK Rehberinde tanımı şu şekildedir; “*Ülke riski, ekonomik, sosyal ve siyasi koşulları etkileyen olaylar veya belirsizlikler nedeniyle yabancı bir ülkedeki borçluların (merkezi yönetim, kurumsal veya diğer) yurtdışı yükümlülüklerini ifa edememeleri veya bundan kaçınmaları sonucunda portföyünde mezkur ülkedeki borçların doğrudan ve/veya dolaylı riskini taşıyan herhangi bir bankanın maruz kaldığı zarar olasılığını ifade etmektedir*” (BDDK, 2016: Md 4).

Model Riski, BDDK Rehberinde bu model ile ilgili yapılan tanım, “*Bankanın risk ölçümünde veya finansal ürünlerin değerlemesinde kullandığı modellerin bankanın maruz kaldığı riskleri yeterli düzeyde ve doğru bir şekilde yansıtamaması riskini, ... İfade eder*” (BDDK Yoğunlaşma Riskinin Yönetimine İlişkin Rehber, 2016: Md 5) şeklinde yer almıştır. Modellerde yer alan gerek teknik gerek olasılıksak tanımları bankaların doğru analiz etmesi önemli bir ölçüttür.

Yoğunlaşma Riski ise, “*Bir bankanın farklı risk türleri arasında veya münferit risk bazında, temel faaliyetlerini sürdürebilme yeteneğini veya mali bünyesini tehdit edebilecek ya da bankanın risk profilinde önemli değişiklik yapabilecek düzeyde büyük kayıplar doğurabilecek yoğunlaşmadan kaynaklanan riskleri*” ifade etmektedir (BDDK,2016: Md 5) bankaların kullandırmış olduğu kredilerin yoğunlaşma riskine ayrıca önem vermelidirler. Bankaca kullandırılan kredilerin gruplara kullandırılmasıyla oluşan önemli risk gurubudur. Bu grubun veya müşterinin ortaya çıkabilecek küçük sorunu o gruba ve müşteriye kullandırılan diğer kredilerin de zarar uğrama ihtimalini ön plana çıkarmaktadır.

- ✓ Gelir Unsuru: Bankalar kredi kullandırırken maliyet yükümlülüğü altına girmektedirler. Bu maliyetin yanı sıra, kullandırılan krediden faiz ve komisyon gibi birtakım gelirler elde ederler. Bu da sağlanan gelirlerin, giderleri yani maliyetlerini karşılaştırması ve kar elde etmesi olarak karşımıza çıkar.

Gerek tüketici gerekse ticari kredilerde en önemli husus güvenilirlik durumudur. Kredi kullandırılmadan önce kredi sağlanacak borçlu için istihbarat sağlanması gerekmektedir. Yüz yüze görüşmeler yapılabileceği gibi potansiyel borçlunun doğruluğundan emin olunması ve

farklı bilgilerin edinilmesi amaçlı birçok kurum ve kuruluş mevcuttur. TBB nezdinde yer alan Kredi Kayıt Bürosu, Risk Merkezi bunların önemlileridir. Bu kuruluşlardan sağlanacak bilgiler doğrultusunda potansiyel kredi borçlusu ile ilgili tüm bilgiler sağlanabilmektedir. Borçlunun risk durumu, daha önce kullanmış olduğu ya da kullanımı devam eden kredilerindeki ödeme sıklığı ve performansı, çekilen tutar, vade aşımının olup olmadığı, takibe düşüp düşmediği ile ilgili bilgilerin edinilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Risk Merkezine üye olan bankaların, kredi sağladığı müşterileri için bildiride bulunmaları gerekmektedir. Kredinin kullandırıldığı tarih, vade, tutar, ödeme performansı, kişisel bilgiler vb. içeriklerin yer aldığı platformda günlük yapılan bildirimler olduğu gibi aylık yapılan bildirimler sayesinde de bilgilerin tazeliği dikkat çekmektedir. Asimetrik bilgiye yer verilmemesi adına, hatalı bildirimler neticesinde yaptırımlar uygulanmaktadır. Böylece doğru ve güvenilir bilgi sağlaması risk merkezi üyeleri için son derece önemlidir. Risk Merkezi genelgelerinde yer alan bilgiler doğrultusunda bildirimlerin nasıl ve ne şekilde olacağı konularına açıklık getirilmiştir. Bireysel nitelikli krediler ve ticari nitelikli krediler bu genelgeler arasında yer almaktadır. Müşterinin borcunu ödemesindeki performansı da içeren bu bildirimler, borcun zamanında (vadesinde) ödenip ödenmediğini, gecikme sayısının kaç olduğunu açıklayan değerleri de kapsamaktadır. Bu değerler Risk Merkezince Tablo 2.1’de belirtildiği gibidir;

Tablo 1.4. Ödeme Performans Göstergeleri

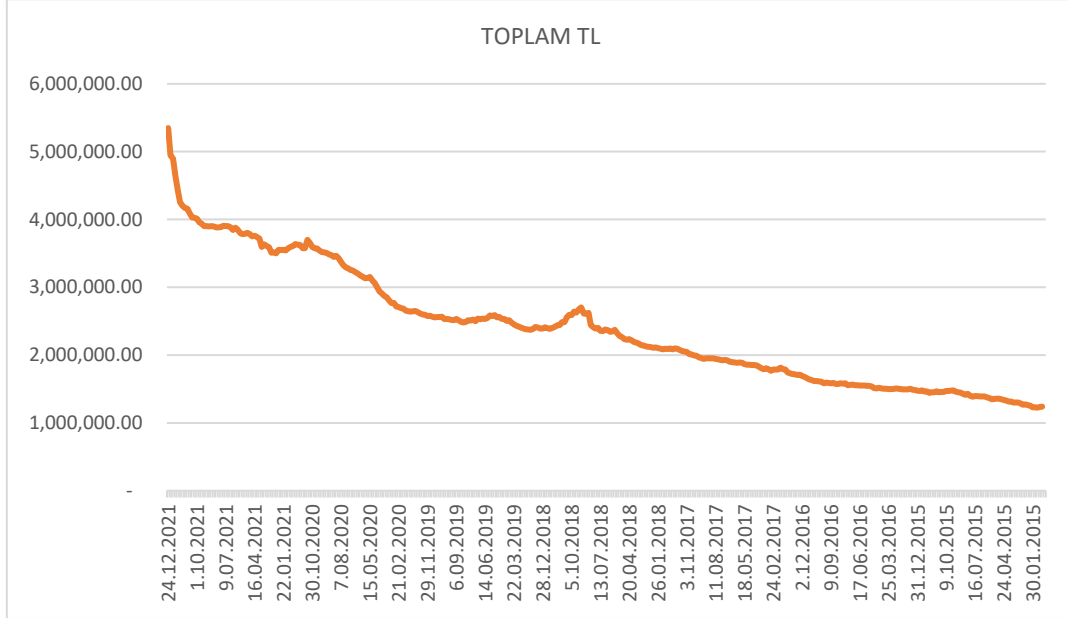
Kod	Açıklama
0	Ödemelerin zamanında veya vadesinden önce yapıldığı
1	1 adet ödeme gecikmesi
2	2 adet ödeme gecikmesi
3	3 adet ödeme gecikmesi
4	4 adet ödeme gecikmesi
5	5 adet ödeme gecikmesi
6	6 adet ödeme gecikmesi
U	Hesabın o döneme ait borç bakiyesinin olmadığı ödeme göstergesidir.
L	Uzun dönem ödeme geciktiği bilgisini vermektedir. (Kanuni Takip)

Kaynak: (TBB Risk Merkezi Genelgeler KRS Bildirimlerine İlişkin Kod Tablosu, 2021: 11)

L ile temsil edilen krediler, idari takipten sonra hesabın takibe düştüğünü belirten göstergedir.

TBB nezdindeki diğer kuruluş KKB ise, Risk Merkezine vekâleten yürüttüğü teknik ve operasyonel faaliyetlerin yanında Risk Merkezi üyesi kuruluşa veri toplama ve paylaşma hizmeti sağlamaktadır (KKB, 2021).

2014-2021 yılları arasında kullanılan Toplam Krediler Grafik 2.1’de gösterilmiştir. Birim olarak Milyon TL bazında gösterilen grafikte 2020 sonları 2021 başlarında giderek artış yönünde seyrettiği görülmektedir. Özellikle pandemi sürecinde yaşanan bu yükseliş, ihtiyaçlar hem bireysel hem de sektörel bazda artış göstermektedir. Bu durum ise krediye olan talebin arttığını ortaya koymaktadır.

Grafik 1.1. 2014-2021 Yılları Toplam Krediler

Kaynak: (BDDK Haftalık Bülten, 2021)

1.4. Takipteki Kredilerin Tanımı

Belirli bir vade ve maliyet gerektiren kredilerin zamanında ödenmesi sorun teşkil etmezken aksi durumu gerek bankayı gerekse ekonomiyi kötü yönde etkilemektedir. Vadesi gelen kredinin bir kısmının veya tamamının 90 günlük süreyi aşması ve ödenmemesi durumunda ortaya çıkan krediler, sorunlu kredi veya takibe düşen kredi olarak tanımlanmaktadır (Tanınmış Yücememiş & Sözer, 2014: 44). Diğer bir ifadeyle; banka ile borçlu arasındaki vade sözleşmesine borçlunun belirlenen süreye uymaması sonucunda ödemede meydana gelen gecikme ve borç sağlayıcı kurumun zarar etmesi durumunda ortaya çıkan durumdur (Selçuk & Darıcı, 2003: 174)

Fakat 2020 itibari ile ortaya çıkan COVID-19 salgınının etkisiyle BDDK bu 90 günlük sürenin, 180 gün olarak uygulanmasına karar vermiştir. Bu karar (BDDK, 2021);

“17.03.2020 tarihli ve 8948 sayılı Kurul Kararında belirtildiği üzere Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında

Yönetmeliğin 4 üncü ve 5 inci maddeleri kapsamında kredilerin donuk alacak sınıflandırılması için öngörülen 90 gün gecikme süresinin, 180 gün olarak uygulanmasına ve 90 günlük gecikmeye rağmen İkinci Grupta sınıflandırılmaya devam olunan krediler için ayrılacak karşılıkların, bankaların TFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararının hesaplanmasında kullandıkları kendi risk modellerine göre ayırmalarına devam olunmasına.” şeklinde belirtilmiştir.

1.4.1.Kredilerin Sınıflandırılması

BDDK Yönetmeliği'nin 4. Maddesinde kredilerin sınıflandırılmasına yönelik detaylı açıklama şu şekilde yer almaktadır:

- ✓ Birinci Grup – Standart Nitelikli Krediler: Bu grupta sınıflandırılan krediler:

Gerçek ve tüzel kişilere kullandırılan kredilerin kredilendirilebilir doğrultuda finansmana sahip olmaları, ödemelerinin zamanında yapılan gecikmeye rastlanmayan ve gelecekte ödeme ile ilgili sorun teşkil etmeyen, teminat gerektirmeyen krediler yer almaktadır (TC Resmi Gazete, 2016: m. 4).

- ✓ İkinci Grup – Yakın İzlemedeki Krediler: Bu grupta sınıflandırılan krediler;

Yine birinci grupta olduğu gibi kredilendirilebilir nitelikte olan potansiyel müşterilerin olduğu fakat makroekonomik sorunlar doğrultusunda ya da sektörel bazda yaşanan borçluya ilişkin yaşanan olumsuzlukların gözlemlendiği tahminine yönelik grupta yer alan kredilerdir. Borcunu ödeyememe durumu söz konusu olabileceğinden yakın izlemeye tabii kredilerdir (TC Resmi Gazete, 2016: m. 4).

- ✓ Üçüncü Grup – Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler: Bu grupta sınıflandırılan krediler;

Kredi borçlusunun kredi değerliliğinde bozulma meydana gelmiş, ödeme yükümlülüğünde yer alan vade şartının yerine getirilmediği veya getirilmeyeceği yönünde tahminlerin olduğu, borçlunun içinde bulunduğu olumsuz koşulların iyileşmemesi durumunda bankayı zarara uğratacağına kanaat getirilen kredileridir (TC Resmi Gazete, 2016: m. 4).

- ✓ Dördüncü Grup – Tahsili Şüpheli Krediler: Bu grupta yer alan krediler

Bankaca yapılan kredi sözleşmesi yükümlülüklerinin, teminat olmaksızın tahsil imkânının sağlanamayacağı, kredi alan borçlunun kredi değerliliğindeki önemli ve kritik bozulmalar, anapara ve faiz fark etmeksizin tahsili gelen kredinin bir yıllık süreyi aşmayan kredilerdir (TC Resmi Gazete, 2016: m. 4).

Beşinci Grup – Zarar Niteliğindeki Krediler: Bu grupta yer alan krediler;

Diğer dört grupta bahsedilen kredi değerliliğinin bu grupta tamamen ortadan kalktığı, tahsil edilmesi beklenen borç tutarının tümünün tahsil imkânının bulunmadığı fakat bir kısmının tahsil edilmesi beklenen, anapara veya faiz ödemesinin 1 yılı aştığı görülen kredilerdir (TC Resmi Gazete, 2016: m. 4).

17.03.2020 tarihli 8948 sayılı Kurul Kararında belirtilen İkinci Gruptaki kredilerden kast edilen grup, Yakın İzlemedeki Kredilerdir.

Tablo 1.5. Kredilerin Sınıflandırılması

Grup	Tanım	Temerrüt Süresi (gün)
I. Grup	Standart Nitelikli Krediler	$TS \leq 30$ Gün
II. Grup	Yakın İzlemedeki Krediler	$30 \text{ Gün} > TS \leq 90 \text{ Gün}$
III. Grup	Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	$90 \text{ Gün} > TS \leq 180 \text{ Gün}$
IV. Grup	Tahsili Şüpheli Krediler	$180 \text{ Gün} > TS \leq 1 \text{ Yıl}$
V. Grup	Zarar Niteliğindeki Krediler	$TS > 1 \text{ Yıl}$

Kaynak: (Altıntaş, 2021: 417)

Kredinin geri ödenmesinde yaşanan gecikme süresi önem teşkil etmektedir. Borçlunun kredisini birkaç gün geciktirmesi sorun teşkil etmez, kredinin takibe düşmesinde yeterli etken değildir. Kredinin belirtilen süre içerisinde ödenmesi gerekir. Kredi süre aşıldığı takdirde takibe düşüp sorunlu kredi haline gelmektedir. Fakat zamanında ödenmeyen kredinin risksiz kredi olduğu anlamına gelmemektedir. Vadesinde ödeniyorsa, banka bu kredinin riskli olduğunu, gelecek taksit veya anapara ödemelerinin de zamanında yapılamayacağı kanısına varabilir. Bu da krediyi ve kredi sahibini riskli konuma dâhil etmektedir.

1.5. Kredilerin Takibe Düşme Nedenleri

Kredilerin takibe düşmesinin birçok sebebi olabilir. Bunlar arasında, kişinin ödeme güçlüğü, ekonominin içinde bulunduğu durum, finansal krizler, bankanın yeterli istihbarat sağlayamaması gibi birçok sebep vardır. Gerek ekonominin genelince yaşanan sıkıntılar gerekse ticari kredi kullananların işletmelerindeki küçülmeler kredilerin takibe düşmesini kolaylaştırır. Dünya genelinde yaşanan krizler, faizlerin artışı, kurların ülke genelinde olumsuz yönde seyir etmesi, vergiler, ülke politikasında yaşanan sorunların ortaya çıkması gibi sayılamayacak birçok sebep kredilerin ödenmesini güç hale getirmektedir. Ekonominin zayıflaması ile işsizlik sorunlarının ortaya çıkması ve beraberinde borçlarını ödeyemez hale

gelmeleri, ödenmeyen borçların belirtilen süre zarfında ödenmemesi kredileri sorunlu kredi haline dönüştürür. Bu nedenleri üç genel konuda sınıflandırmak mümkündür (Selçuk & Darıcı, 2003: 174). Firmaya ilişkin nedenler, çevresel faktörler ve bankacılıkta yapılan hatalar şeklinde ayrımı yapılmaktadır.

1.5.1. Firmaya İlişkin Nedenler

Kredi kullanan firmaların kötü yönetim sonucunda kredilerini ödeyememeleri söz konusudur. İşletmenin uzmanlaşması, ölçeği, yönetime şekli, enformasyon yetersizliği, işletmenin piyasadaki yeri ve önemi, planlama hataları, üretilen malın kalitesi ve müşteri potansiyeli, ülkenin para biriminden kaynaklanan hammadde ve enerji sağlanamaması, çalışanların refah seviyesi gibi birtakım etkenler firmaların kullanmış oldukları kredilerini zamanında ve anlaşma sağlanan ölçüde ödeyememesini doğurur.

1.5.2. Çevresel Faktörler

Çevresel faktörler, kredinin sorunlu hale gelmesinin nedeni olarak işletme dışında ortaya çıkabilecek sorunlardan kaynaklı yaşanan faktörlerdir. Bunlar arasında teknolojik gelişmelerde yaşanan gelişmelere işletmenin ayak uyduramaması ve rakiplerinin gerisinde kalıp üretiminde azalış meydana gelmesi, ekonomik koşullarda yaşanan ani yükseliş ve düşüşler neticesinde mali yapılarında bozulmalar yaşanması, işletmenin gerekli doğal kaynak temininde sıkıntı yaşaması gibi birçok neden çevresel faktörleri oluşturup kredinin takibe düşmesini etkiler niteliktedir (Lök, 2018: 199). Ülke içerisinde yaşanan ekonomik dalgalanmalar, faizlerin artması, vergiler, giderler, enflasyon gibi sebepler neticesinde krediye olan talepteki düşüşe sebebiyet vermektedir. Krediye olan talebin düşmesi ile kalmayıp hali hazırda kredi kullanmış olan borçluların yaşanan ekonomik durumlardan kaynaklı kredilerini ödeyememeleri de söylenebilmektedir.

1.5.3. Bankacılık Hataları

Bankaların kredi sağladığı kişi veya firmaları iyi analiz edememesi, oluşabilecek risk faktörlerini göz ardı etmesi, müşterileri hakkında yeterli araştırma ve istihbarat sağlanılmaması, bankaların kullandığı kredilere karşı alınacak teminatın kredi riskinden koruyacak düzeyde olmaması, bankanın borçlularını ödeme olasılığı konusunda gözlemlemesi gerekliliğini yerine getirememesi, banka çalışanlarının refahı ve çalışma isteği hakkında bilgi yetersizliği içinde olunması, tahsili gerçekleşmeyen krediler olmasına karşın yeni kredi sağlanması, erken uyarı sinyallerinin etkin çalışmaması şeklinde sıralanan birçok faktör kredilerin geri ödenmeme sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Kredilerin büyük veya küçük oranlarda olması fark

edilmeksizin bankalar açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira küçük tutarlı krediler önemsizmediği takdirde ortaya çıkabilecek potansiyel sorunlar büyük sonuçları beraberinde getirebilmektedir.

1.5.3.1. Sorunlu Kredilerin Bankacılık Açısından Önemi

Bankalar, ihtiyaçların karşılanması, firmaların büyümelerine katkı sağlamak adına kredi tahsis etmektedirler. Vadesinde ödenen krediler banka için olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Fakat vadesinde ödenmeyen krediler için banka kendi içinde etkilenebileceği gibi diğer bankaları da etkilemesi söz konusudur. Gerek faizlerdeki artışlar gerekse kredi kullanmak isteyen yeni müşterilere sunulan ağır koşullar bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bankalar, kullandırdıkları kredilerin ödenmemesi ihtimali ve ortaya çıkabilecek zararları mali yapısında bozulmaya neden olmaması adına karşılık ayırmaktadır. Kredi risklerinin değerlendirilmesi ve ayrılması gereken karşılıkların ölçülmesi için gerekli olan metodolojinin sağlanması bankalar için önemli bir husustur. Bu karşılıkların özel ve genel olarak ayrımı söz konusudur. Özel karşılık, sorunlu olduğu kararlaştırılmış alacaklar veya krediler için ayrılan karşılıkları tanımlamaktadır. Genel karşılıklar ise muhtemel zararlarına karşı, henüz zararı veya zararları kesinleşmemiş alacaklar için ayrılan karşılıklardır. Hangi karşılığın uygulanacağı hususunda alınması gereken kararın risk çerçevesi içerisinde değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Banka, riski az olan kredileri üstlenmek isterken öte yandan piyasadaki yüksek riskli kredi bekleyen önemli fırsatları kaybedebilme ihtimali ile karşı karşıyadır. Bu fırsatların kaçırılmaması için doğru ve uygulanabilir metotlar ile krediler kullanılabilir. Doğru ve güvenilir analizlerin yapılması sonucu yüksek riskli fırsatların doğuracağı sonuç bankanın karlılığına büyük ölçüde etki eder. Nitekim bu durum tam tersi yönde de ilerleyebilir. Potansiyel kredi müşterilerinin doğru şekilde analiz edilmemesi, yeterli teminat ayrılmaması gibi birtakım yanlış adımlar doğrultusunda bankanın maliyetinin artmasına ve aktif kalitesinin bozulmasına yol açabilmektedir. Kredilerin bankacılık açısından diğer önemli etkisi ise bankaların öz kaynağını etkilemesidir. Risk gurubuna girmesi muhtemel krediler ya da risk gurubunda yer alan takipteki krediler için karşılık ayrılması, faiz giderlerinin arttırılmasına ve dolayısıyla artan faiz giderlerinin karlılığına beraberinde öz kaynağında azalmaya sebep olabilmektedir.

Tablo 1.6. Bankacılıkta Risk ve Sermaye Yönetimi

KREDİ ÖMRÜ		
BİRİNCİ AŞAMA	İKİNCİ AŞAMA	ÜÇÜNCÜ AŞAMA
Kredi kalitesinde bozulma olmayan, riskinde artış gözlemlenmeyen, 30 günü aşan temerrüt olması durumunda dahi kredi riskinin arttığı tezi doğurmayan krediler	Kredi riskinde önemli ölçüde artış söz konusu olan, 30 günü aşan temerrütlerin olduğu krediler.	Kredinin değerinde düşüklük gözlemlenen, borçlunun finansal açıdan zorluk yaşadığı görülen krediler. (Temerrütün 90 günlük süreyi aşması)
12 aylık beklenen zarar karşılığı hesaplanacak	Ömür boyu (kredinin kalan tüm vadesi için) beklenen zarar karşılığı hesaplanmalı	
Gelir hesaplarında alınabilecek kredi faizi, tesis edilen beklenen zarar karşılıkları düşülmeden brüt alacak üzerinden hesaplanabilir		Faiz hesaplamasında karşılık sonrası net alacak esas alınmaktadır
GENEL KARŞILIK		ÖZEL KARŞILIK

Kaynak: (Altıntaş, 2021: 419)

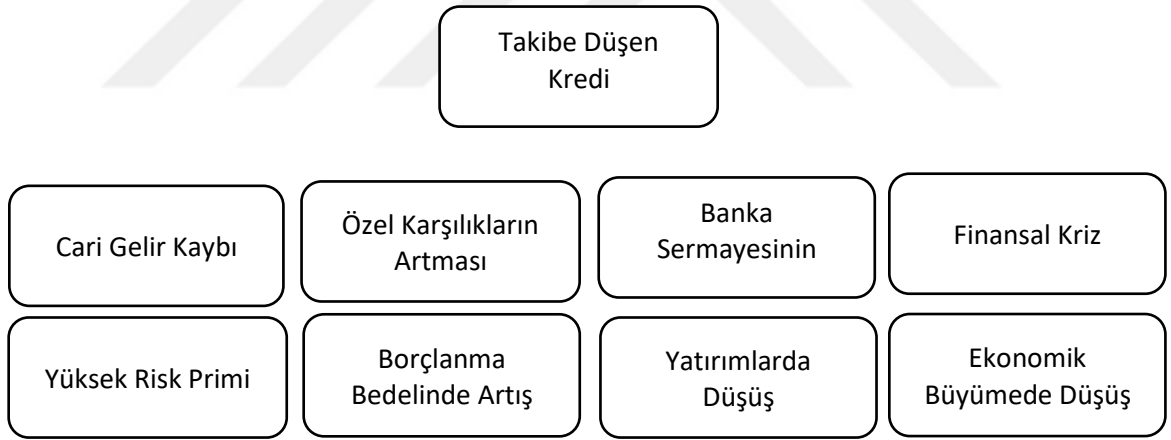
Bankaların kredi portföyünün bozulması, kredibilite oranının düşmesine sebebiyet vermektedir. Kredibilitenin düşüş göstermesi bankanın güvenilirliğini de doğrudan olumsuz yönde etkilemektedir.

2. TAKİPTEKİ KREDİLERİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE VE EKONOMİYE ETKİLERİ

2.1. Takipteki Kredilerin Bankacılık Sektörüne Etkileri

Bankacılık sektöründe yaşanan krizlerin başında, kullandırmış olduğu kredilerin hatalı müşteri seçiminden, sermayesindeki yetersizlikler, banka içerisindeki yönetimin etkin olmaması ve yine kendi mali yapısından kaynaklandığı gibi bir takım sebepler yer almaktadır (Tahtakılıç, 2004; 5). Bu krizler sonucunda zayıf olan kredilerin tahsilinde sorun oluşması ve sorunlu kredi haline gelmesi muhtemel sonudur. Bankacılıkta yaşanan bu sorunlar tek başına yeterli sayılmayıp krize başka bir tetikleyici olması muhtemeldir. Bunlar arasında makroekonomik belirleyiciler, ülke ekonomisinin istikrarsız bir yol izlemesi bankacılığı tetikler niteliktedir. Takibe düşen kredilerin gerek ekonomik gerek finansal olumsuz etkilerine açıklık getiren unsurlara Şekil 3.'de yer verilmiştir.

Şekil 2. 1. Takibe Düşen Kredilerin Olumsuz Etkileri

Kaynak: (Adhıkary, 2007: 76)

Takipteki Krediler, bankaları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuzluklara örnek olarak; bankanın itibarı verilebilir. Bir bankanın takibe düşen kredisi ne kadar fazla olursa bankaya duyulan güven ve başarı oranı göstergesi o kadar düşecektir. Bu durum bankanın tercih edilme oranını etkilemektedir. Bankanın verimlilik ve karı da buna bağlı olarak negatif yönde seyreder. Krediler ile ilgili olan personelin, sorunlu kredilerin tahsili için ekstra çaba sarf etmesi ve diğer çalışma alanlarına verimli performans kullanılmaması sonucunu doğurur. Bu da Adam Smith'in iş bölümü ve uzmanlaşma konusundaki haklılık payını bir kez daha anlamamıza yardımcı olmaktadır. “ Her kimse benimsediği alanda daha uzman olur. Başarılan işin toplamı

artar. Böylece bilgi miktarı epey çoğalır” (Smith, 2015; 12). Banka içerisinde krediler ile ilgili olan birimin farklı, takibe düşen alacaklar için farklı bir bölümün olması önem arz etmektedir. Zira verimsizlik meydana gelebileceği gibi bilgi yetersizliği de söz konusu olabilmektedir. Bankaların, takibe düşen kredilere olan maliyetlerine değinecek olursak:

- ✓ Bankanın aktif kalitesini etkileri
- ✓ Bankanın karlılığını etkileri
- ✓ Bankanın sermaye yeterliliğine etkileri
- ✓ Bankanın reel sektöre etkileri

şeklinde sıralanabilir.

2.1.1. Bankanın Aktif Kalitesine Etkileri

Kredilerin, banka bilançosunun aktifinde yer almasına karşın takibe düşen krediler bilançonun aktifinde donukluğa dönüş sağlar, takibe düşen krediler bilançonun giderinde yer almasına sebep olmaktadır. Sorunlu kredilerin çokluğu bankanın aktif kalitesinin bozulmasını sağlar. Dolayısıyla bankanın aktifinde bozulma, dışarıdan bankaya olan bakış açılarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo 2.1. Tek Düzen Hesap Planı

TEK DÜZEN HESAP PLANI
0 - Dönen Değerler
1 – Krediler
2 - Yatırım Amaçlı Diğer Yabancı Kaynaklar
3 - Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar
4 – Özkaynaklar
5 - Faiz Gelirleri
6 - Faiz Giderleri
7 - Faiz Dışı Gelirler
8 - Faiz Dışı Giderler
9 - Bilanço Dışı Hesaplar - Nazım Hesaplar

Kaynak: (TC Resmi Gazete, 2007: m. 4).

Tek düzen hesap planı, bankaların gerek muhasebe gerek raporlamalarında ortak kullanım olmasını amaçlamaktadır. Her bankanın uygulaması gereken Tek düzen hesap planı kontrol edilmesi, kıyaslamalar yapılması açısından önemlidir. Tablo 3.1’de gösterilen bu planda canlı kredilerin ve donuk alacaklar olarak nitelendirilen kredilerin hangi hesaplarda olacağı konusunda ipucu niteliğindedir. Krediler, kullandırımından itibaren banka bilançosunda aktif olarak kabul edilen krediler TKDP’nda 1- Krediler’de yer almaktadır. Yeniden yapılandırılan

kredilerin hariç tutulduğu hesap, 100-149 numaraları hesaplarda izlenir. Kredilerin gecikmesi ve ödenmemesi durumu söz konusu olduğunda aktifinde donukluğa sebebiyet vereceğinden karşılık ayrılmaktadır. Bu krediler tek düzen hesap planının aktifinde yer alırken donuk alacak olduğundan karşılık ayrılmaktadır. Bu donuk alacaklar Tek Düzen Hesap Planı (TDHP) içerisinde 170, 171, 172, 173, 176 ve 177 numaralı hesaplarda izlenmektedir.

Bankanın aktif yapısını bozan takipteki krediler için, 2000 ve 2001 krizleri sonucunda Varlık Yönetim Şirketli model kurulmuştur. Bankalar tahsili gecikmiş alacakları ile bilançolarında meydana gelen aktif bozukluklarını arındırma isteği ile elinde bulundurduğu tasfiye olacak alacaklarını VYŞ'lere değerinin altında devrederek aktiflerindeki donukluklardan sıyrılarak potansiyel müşteri ve piyasaya kredi imkânında bulunmaya devam edebileceklerdir (Ekim Kocaman, Hazar, Babuşçu; 2018; 230). Böylelikle aktifinde meydana gelen kalitesizlikler ortadan kalkmış ve dışarıdan bankaya olan tutumun pozitif yönde seyredeceği durumu sağlanmış olmaktadır.

2.1.2. Bankanın Kârlılığa Etkileri

Kredilerin getirisi banka karlılığını olumlu yönde etkilemektedir. Kredilerin takibe düşmesi ise ödenmeyen krediler için karşılık ayrılmasına bu karşılığı da net faiz gelirlerinden paylaştırmasına bu da karlılığa negatif yönde etki etmesine sebep olmaktadır. Kredilere karşılık ayrılması Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS), dokuz finansal araçlar kapsamında mevzuatta yerini almıştır. *“Bu Standardın amacı, finansal tablo kullanıcılarına işletmenin finansal varlıklarının tutarını, zamanını ve gelecekteki nakit akışlarının belirsizliğini değerlendirmelerinde, finansal varlıklara ilişkin ihtiyaca uygun ve faydalı bilgiyi sunacak finansal raporlama ilkelerini belirlemektir”* (Mevzuat, 2011: 1.1.) şeklinde TFRS 9'un amacı belirtilmiştir. Takibe düşme ihtimali olan ve önceden analiz edilen krediler için banka bilançosunda karşılık TFRS 9 kapsamında standartlara uygun şekilde banka bilançosunda yer almaktadır.

2.1.3. Bankanın Sermaye Yeterliliğine Etkileri

Bankalar, kredi riski, operasyonel risk ve piyasa risklerini karşılamak adına sermaye bulundurulmalıdır. Buna sermaye yeterliliği oranı denilir. Sermaye yeterliliği oranı ise bankanın sermayesinin, bankanın risklerinden meydana gelen varlıklarına bölünmesi sonucu edilen orandır. Bankaların riske açıklığının göstergesi olan bu oran, uluslararası ödemeler bankasının Basel I düzenlemesinde %8 olarak belirlenmiştir. Bankalar ise minimum %8 olarak kabul görüp bu oranın altına inmemeyi hedeflemektedirler. Birçok banka %12 ile içsel yapılarını sınırlamış

ve %12 altına inmemeyi hedef belirlemişlerdir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun (Kanun) birinci maddesinde Sermaye Yeterliliğinin amacı açıklanmaktadır. “Bu Kanunun amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir” şeklinde ifade edilmiştir (BK, 2005: m. 1). Bankaların karşı karşıya kaldıkları riskler için yeterli oranda sermaye bulundurmaları, bankaların doğru ve etkin işlemesi için önem arz etmektedir. Mevzuatın bu karşılıklar ile ilgili bir başka kanununda şu şekilde ifade edilmiştir. “Bu Kanunun uygulanmasında maruz kalınan riskler nedeniyle oluşabilecek zararlara karşı yeterli öz kaynak bulundurulması sermaye yeterliliğini ifade eder. Bankalar, Kurum tarafından düzenlenecek yönetmelikte öngörülen usul ve esaslara göre yüzde sekiz oranından az olmamak üzere belirlenecek sermaye yeterliliği oranını hesaplamak, tutturmak, idame ettirmek ve raporlamak zorundadır. Bankaların iç sistemleri, aktif ve malî yapıları dikkate alınarak asgari sermaye yeterliliği oranını artırmaya, bankalar bazında farklılaştırmaya, kaynağı katılma hesabı olan aktiflerin risk ağırlıklarının belirlenmesinde bu hesapların özelliklerini dikkate almak suretiyle düzenleme yapmaya kurul yetkilidir” (BK, 2005: m. 45).

Bankaların sermayesinin güçlü olmasının getirmiş olduğu önemli bir hususta kredibilitesidir. Bankanın sermayesi güçlü ise Kredi Derecelendirme Kuruluşlarından (KDK) yüksek not almakla birlikte bankaya karşı tutumun pozitif yönde olmasını sağlar.

2.1.4. Bankanın Reel Sektörüne Etkileri

Daha önceden belirtildiği üzere takipteki krediler diğer bir ifadeyle sorunlu krediler sadece kendi içinde bulunduğu bankayı olumsuz etkilemekle kalmaz. Ülke ekonomisi için de doğrudan etkileri mevcuttur. Krizlerin ortaya çıkmasında önemli bir etkiye sahiptir. Banka bu riskleri ve kendi içindeki krizleri çözüme kavuşturamadığında diğer bankaları, daha sonra ülke ekonomisini olumsuz yönde etkiler. Domino etkisinin yaşanacağı bu durumda krizlerin krizleri doğurması meydana gelebilmektedir. Borçlarını ödeyemeyen firmaların yükümlülükleri git gide artışa sebep olur. Bu şartlar göz önüne alındığında mevcut işsizlere firmanın kötü durumda olması sebebiyle yeni işsizler eklenir. Piyasayı, reel sektörü zincirleme halde olumsuz etkileri ortaya çıkmaktadır.

2.1.4.1. Takipteki Kredilerin Ekonomiye Etkileri

Takipteki kredilerin ekonomiyi etkilediği gibi ekonominin de takipteki kredileri etkilemesi muhtemeldir. Kredilerin takibe düştüğü zamanlarda ekonomide durgunluk, düşüş görülmektedir. Bunun sebebi ise, hane halkının, ticari işletmelerin borçlarını ödeyememeleri diğer bir deyişle borçlarını ödeyebilme kalitesinde bozulmanın olduğu ve bundan dolayı kredilerin takibe düşmesi sorunsalıdır. Bireyler, işletmeler maddi durumlarında sıkıntı

yaşanmasından kaynaklı geri ödeme taahhütlerini yerine getirememektedir. Burada ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumunun hakkında da çıkarımlar yapılabilir. Diğer perspektiften bakıldığında, bankaların kredilerinin takibe düşmesinde etkili olan yetersizliklerinden kaynaklı sonuçlar doğrultusunda takipteki kredi oranları artışla sonuçlanır. Böylece ülkenin ekonomik krize girmesine sebebiyet verir. Takipteki kredilerde yaşanan artış sonucunda ekonomik yavaşlama söz konusu olmaktadır. Ekonomik daralmanın yaşandığı dönemlerde, işsizlik, refah kayıpları, reel sektörde yaşanan gelir kayıplarının sorunlu kredi oranlarında artışına sebebiyet vermesi ve ekonominin kredileri etkilemesi söz konusu olduğu görülmektedir. Ekonominin daralma dönemlerinde, yaşanan tüm bu olumsuzluklar sonucunda takipteki kredilerde artış görülmekte, finans sektörünün de aktif kalitesi kötüleşmektedir. (Inaba vd., 2005: 114).

Ülke içerisinde yaşanan makroekonomik olumsuzluklar sonucunda da bankaların takipteki kredi oranlarında büyük ölçekli artışlar görülmektedir. Ekonomi ve takipteki krediler arasında karşılıklı etkileşim olduğunu belirtmek gerekmektedir.

2.1.4.2. Türkiye’de Yaşanan Krizlerin Takipteki Kredilere Etkisi

Kriz kavramı Yunancada “krinei” kelimesinden gelmektedir. Bunalım, buhran anlamlarını taşıyan bu kavram, belirlenen değerlerin üstünde ya da alt seviyelerinde yaşanan, öngörülemez şiddetli dalgalanmalar şeklinde ifade edilmektedir.

Türkiye’de yaşanan önemli krizler doğrultusunda bankaların risklere karşı tutumunda zayıflama görülmüştür. Yaşanan krizler bankalardaki takibe düşen kredi oranlarının artışına neden olmaktadır. Bunun akabinde bankaların aktif yapısının bozulması ve donuk alacaklarının yükselmesi ile karlılığının azalmasına sebebiyet vermektedir. Türkiye’nin yaşamış olduğu krizler doğrultusunda birçok bankanın mali yapısında bozulma meydana gelmiştir. Bunun neticesinde birçok banka TMSF’ye devrolmuştur. “*Açılımı Tasarruf Mevduat Sigortası olan TMSF, 1983 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde tasarruf mevduatlarını sigorta etmek üzere kurulmuştur. 1994 yılı yaşanan finansal krizinde TMSF’nin yetkileri genişletilerek, tasarruf mevduatını sigorta etmenin yanı sıra bankaların mali bünyelerini güçlendirme ve gereğinde yeniden yapılandırma görevini devralmıştır*” (TMSF, 2021) şeklinde TMSF’nin amacı hakkında bilgilendirme yer almaktadır. 1994 krizinden itibaren 10 yıllık süre içerisinde TMSF’ye 25 banka devredilmiştir. Buradan çıkan sonuç ise bankaların kriz dönemi içerisinde istikrarı ve mali bünyelerini kavrayamadığı yönündedir. Tablo 3.1’te 1994 tarihinde faaliyet izni kaldırılan ve iflas kararı alınan bankalar yer almaktadır.

Tablo 2.2. Faaliyet İzni Kaldırılarak Haklarında İflas Kararı Verilen Bankalar

Banka Adı	Faaliyet İzninin Kaldırıldığı Tarih	İflas Karar Tarihi
Marmara Bank	20.04.1994	05.06.1995
TYT Bank	11.04.1994	02.02.1996
İmpexbank	23.04.1994	22.10.1196
İmar Bankası	03.07.2003	08.06.2005
Asya Katılım Bankası	22.07.2016	16.11.2017

Kaynak: (TMSF 2020 Faaliyet Raporu, 2021: 39)

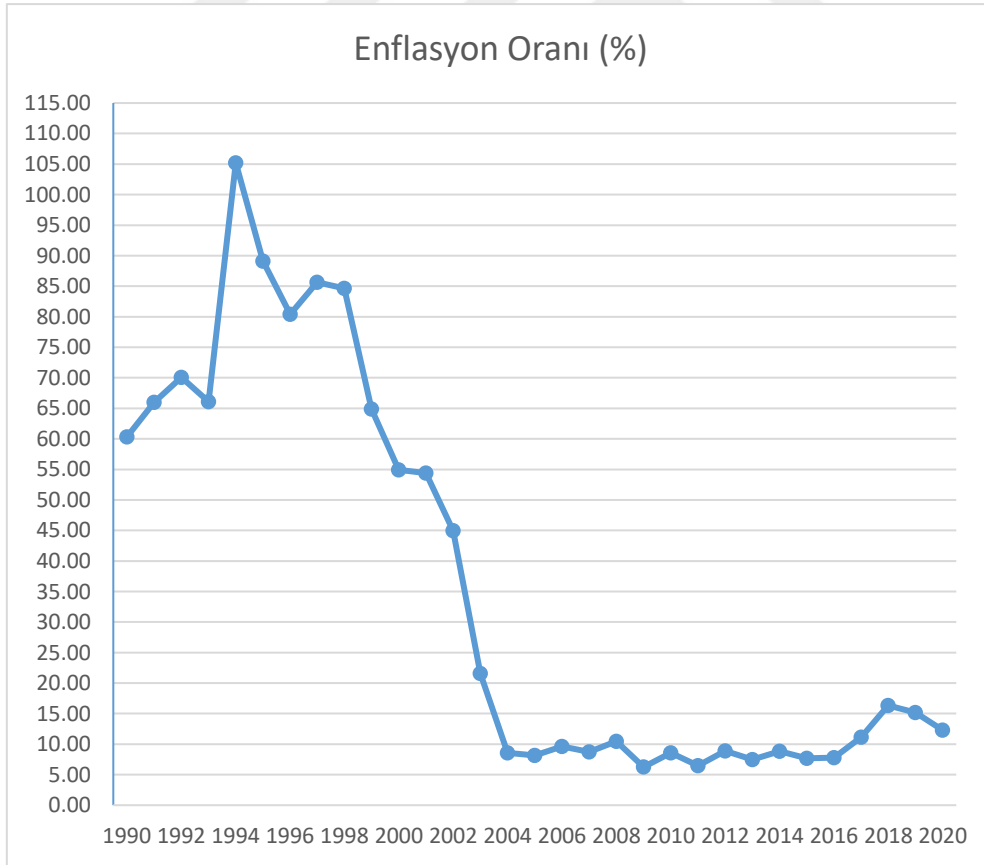
Türkiye, 1982 yılında Bankerler Krizi ile zorlu bir döneme girmiştir. Bankerlerin ortaya çıkışındaki temel neden, dönemin liberalleşme uygulamasındaki kredilerin ve mevduat faizlerinin serbestleşmesi sonucunda faizlerin yükselmesi ile bankerler ve bankalar arasındaki faiz yarışının başlamasıdır. Enflasyonun yüksek olması ile mevduat faizleri bu enflasyon oranının altında bırakılmıştır. Bankaların bu uygulamasına karşın bankerler mevduat faizlerini yükseltmiş, halkın talebini kendisine çekmiştir. Bazı bankalar bunu fark edip bankerlerle iş birliği içerisine girmişlerdir. Böylelikle para toplama işinin denetimsiz bir hal almasıyla insanlar paralarını çekmek istemişlerdir Bunu sonucunda bankerlerin batışı uzun sürmemiştir. Bankerlerin batması ile zarar gören halkı devlet koruyarak zararlarının belli kısımlarının karşılanmasını sağlamıştır. Bazı bankalar kapatılmış bazıları ise yeniden yapılandırılmıştır. Tüm bu likidite sorunlarının önüne geçilmesi ve aynı sorunların yaşanmamasını sağlamak amacıyla Merkez Bankası bünyesinde TMSF uygulamasına başlanılmıştır. Tablo 2.3. TMSF'nin tarihsel yolculuğu ile ilgilidir.

1994 krizi 90'lı yılların en derin krizi sayılabilmektedir. Türkiye'nin hiperenflasyonu yaşadığı ilk kriz olmakla beraber kamu kesiminin gelirinden fazla harcama yaptığı görülmüştür. Hiperenflasyon; aylık bazda enflasyon oranının bir yıl boyunca %50'yi aştığı enflasyon türüdür. Hiperenflasyonda, piyasada işlem gören paranın ulusal para yerine döviz cinsi üzerinden yapılması ve bunun sonucunda ulusal paranın değer kaybetmesi, çökmesi şeklinde tanımlanan bu enflasyon türünün en belirgin özellikleri arasındadır (Ünsal, 2017:92).

Tablo 2.3. TMSF'nin Tarihsel Yolculuğu

YILLAR	
1983	1982 yılında yaşanan Bankerler Krizi sonrasında mevduatların sigortalanması amacı ile TCMB bünyesinde kurulmuştur.
1994	1994 ekonomik kriz sonrasında bankaların mali yapılarının güçlendirilmesi amacı ile genişletici yetkiler verilmiştir.
1999	1999 yılında BDDK kurulmuş, TMSF'nin idaresi ve temsil yetkileri BDDK'ya devredilmiştir.
2003	5020 sayılı Kanun ile özerk statüsüne kavuşmuştur.
2005	5411 sayılı bankacılık kanunu ile TMSF'nin yetkilerinin genişlemesi, düzenleme yapma yetkisi bunlar arasında en önemlisidir.
2016	2016 yılında yaşanan darbe girimi sonrası 674 sayılı KHK ile TMSF'ye kayıymlık görev ve yetkileri verilmiştir.

Kaynak: (TMSF 2020 Faaliyet Raporu, 2021: 9)

Grafik 2.1. Türkiye Enflasyon Oranları

Kaynak: (Dünya Bankası Verileri, 2021)

Türkiye'nin hiperenflasyon yaşadığı 1994 krizi Grafik 2.1' de görülmektedir. 1993 yılında enflasyon oranı 66,09 iken kriz ile birlikte 1994 yılında 105,21 oranına yükseldiği incelenmiştir.

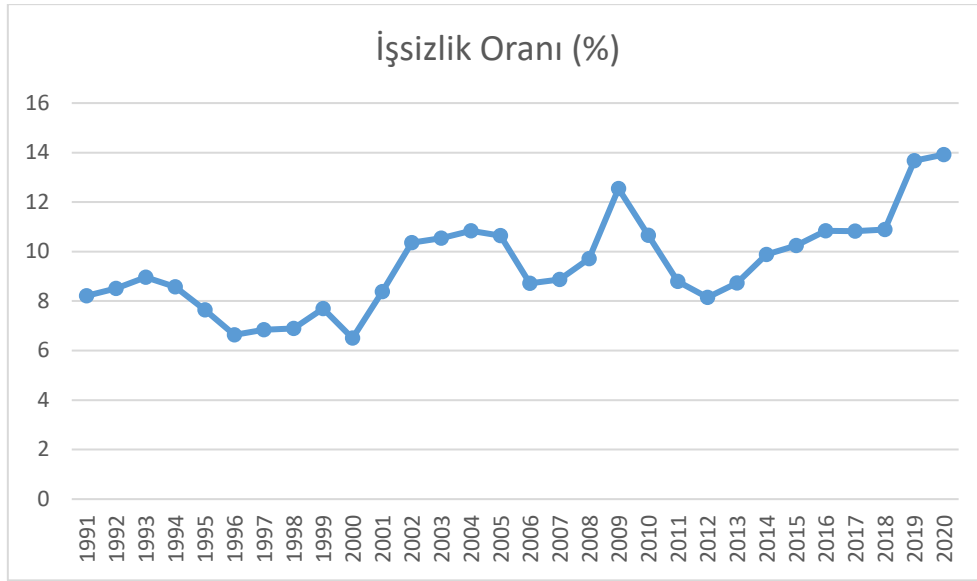
Türkiye ekonomisini etkileyen bir diğer konu ise Körfez Savaşı'dır. Birinci Körfez Savaşı sonrasında Türkiye'nin ihracatını olumsuz yönde etkilenmesine sebebiyet veren unsur Irak'a uygulanan ekonomik ambargodur. Tüm bunlar krizin patlamasının altında yatan nedenler olsa da krizin doruk noktası Uluslararası Kredi Derecelendirme Kuruluşlarından en önemlileri olan Moody's ve Standard and Poor's'un Türkiye'nin kredi notunu düşürmeleri olmuştur. Devalüasyon beklentisindeki ekonominin krize dönüşmesi böylece sonuçlanmıştır. Ekonomide istikrarın sağlanması adına 5 Nisan kararları alınmıştır. Para, döviz ve sermaye piyasalarında oluşan düzensizlik ve dengesizliklere son vermek, daha istikrarlı hale getirmek amacı taşıyan bu kararlar enflasyonunda üç haneli rakamlara ulaşmasının önlemek de amaçları arasında yer alır. Alınan bu kararlar kısa vadede krizi önlemek amacıyla olumlu sonuçlar doğursa da uzun vadede yaşanan sorunların önüne geçilememiştir. Gerek enflasyon, gerekse işsizlik gibi Türkiye ekonomisinin asıl sorunlarına uzun vadede bir çözüm sağlanamamıştır. 1994 krizinin önüne geçmek için Merkez Bankasının duruma müdahale edecek yeterli rezerv bulunduramamasından ötürü kriz bankacılık ve ülke ekonomisini etki edecek zor zamanlar yaşatmıştır. Bankalara olan güvenin azalmasına sebebiyet vermiştir. Halkın, iktidara olan güvensizliği nedenler arasında sayılabilir. Siyasi istikrarın olmadığı bir ortamda halkın verilen vaatlerin yerine getirilmeyeceği kanısına varıp güvensizlik duyması anlamını taşır. Kararların uygulanması ilk aylarda başarılı olmuştur. Sıkı para politikaları zamanla gevşetilerek kararların uygulanmasını güç hale getirmiştir. Krizin ortaya çıktığı andan itibaren çözümlerin getirilmesi yaşanabilecek krizin kısa vadeli ve kolay şekilde atlatılması açısından önemlidir. Fakat 94 krizinde tam tersi durum mevcuttur. Ocak ayında ortaya çıkan krizin çözüm önerileri ancak Nisan ayında uygulanmaya başlanmıştır. Sonuç olarak yapılan ve uygulanmak istenilen politika ve kararların istikrarsızlıklar neticesinde geç kalınmışlık ve halkın iktidara olan güvensizlikleri ile krizin derinleşmesinin önüne geçilememiştir.

1988-1999 yılında IMF gözetiminde, kredi içermeyen "Yakın İzleme Anlaşması" 3 yıl sürdürülmesi planlanan ekonomik program yapılmıştır. Bu programın temel hedefi enflasyon oranını düşürmek, Türkiye'nin düşen kredi notunun ve itibarının yükseltilmesini sağlamak, kamu kesiminde yaşanan istikrarsızlıklara son vererek iç disiplinin oluşmasını sağlamaktır. Her ne kadar GSMH oranında, tarım, madencilik ve finans sektörlerinin büyümesinde artış görülse

de enflasyon oranı istenilen hedefe ulaşamamıştır. Yaşanan Asya ve Rusya krizlerinin de ülkeyi etkilemesi sonucunda uygulanmaya çalışılan politikalardan beklentiler karşılanamamıştır (Kaykusuz, 2014: 282).

1999 yılında ülke için önemli olan. Marmara ve Düzce depremleri meydana gelmiştir. Bu doğal afetler sonucunda birçok kişi hayatını kaybetmiştir. Ülke ekonomisi bu doğal afetlerin oluşmasıyla kötü yönde seyretmiştir. Buna karışık, hükümet IMF'ye ek bir niyet mektubu göndermiştir. Döviz çapası olarak bilinen para politikası uygulanmaya başlanmıştır. Enflasyonun düşürülmesi hedeflenerek döviz kurlarının baskı altında tutulması sağlanan bu politikanın negatif etkileri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yüksek enflasyon döneminde bankalarca kullanılan kredilerin karşılığının bankaya yaşattığı gelirlerin azalması şeklindedir. Yüksek enflasyon döneminde kullanılan kredilerin geri dönüşünün olmayışı da bankaları zarara sokmuştur. Diğer sorun ise cari işlemler açığının kapatılmasıdır. Bunun için ihracatın artırılması gerekmektedir (Kaykusuz, 2014: 284). Tüm bu politikalar neticesinde döviz çapasının başarıya ulaşmadığı görülmüştür. 22 Kasım 2002 tarihinde bankalar arası gecelik borçlanma 3 kat artmıştır. Merkez Bankasının rezervlerinde de önemli denilecek bir azalma söz konusu olmuştur. Döviz kuruna dayalı enflasyon düşürme çabalarının sonucunda kur krize sebebiyet vermektedir. Likidite sorunlarından dolayı birçok banka TMSF'ye devrolmuştur. Merkez Bankası bono oranlarının yükselmesi neticesinde piyasaya 6.3 milyar dolar satmış, döviz rezervlerinin 4'te 1'ini eritmiştir. IMF'nin duruma müdahale etmesi sonucunda Merkez Bankası piyasalara Türk Lirası'nı durdurdu. İstikrar politikalarını sürdürme çabası neticesinde TMSF'ye devrolan bankalar haricinde diğer bankaların da olumsuz etkilendiği görüşmüştür. IMF ile yapılan Program böylelikle başarıya ulaşamamıştır. IMF tüm bu yaşanan kriz neticesinde 2000 yılının Aralık ayında Türkiye'ye kredi imkânı sağlamıştır.

Cumhuriyet tarihinin en önemli krizi sayılan 2001 krizi, Milli Güvenlik Kurulu toplantısında dönemin Cumhurbaşkanı ve Başbakanı arasında yaşanan devlet krizi aniden ekonomik krize dönüşmüştür. Kasım 2000 krizinin etkileri giderilemeden oluşan yeni kriz tüm istikrar politika ve çabalarının sona ermesini sağlamıştır. Ekonominin %8,5-9 oranında azalması, 20'ye yakın bankanın kapanması, enflasyon oranının 2 katına yükselmesi, işsizlik sayısındaki artış, yoksulluk baş göstermiştir. 2001 krizinin 2004 yılında toparlanmaya başlamıştır. Tablo 3.3.'de görüldüğü üzere 2004 de ülke için enflasyon konusunda rahatlama söz konusudur. 2004 yılı enflasyon oranı %8,6 olduğu görülmektedir.

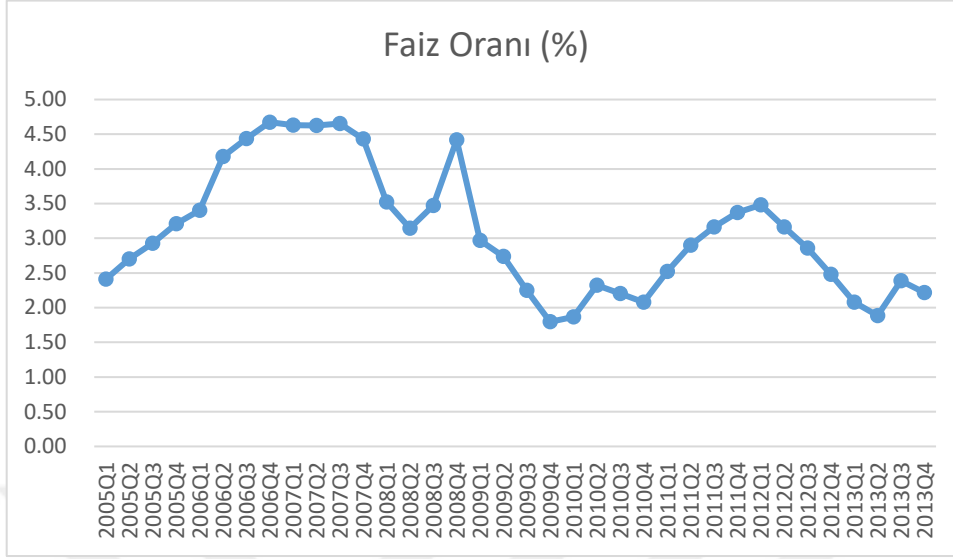

Grafik 2.2. Türkiye İşsizlik Oranları
Kaynak: (Dünya Bankası Verileri, 2021)

Grafik 2.2’de görüldüğü üzere işsizlik oranının 2000 yılında %6,5 seyrederken, 2001 yılında %8,36, 2002 yılında ise %10,36 olduğu görülmüştür.

2008 yılında yaşanan küresel kriz gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan birçok ülke ekonomisini derinden etkilenmiştir. ABD’de konut kredilerinin, krediyi alması uygun görülmeyen tüketicilere verilmesiyle oluşan konut kredilerindeki balonun sonucu olarak ortaya çıkan krizdir. Verilen kredilerin çokluğu, belirlenen amaçlar dışında kredilerin kullanımı gibi sebepler sorunları beraberinde getirmiştir. Konut fiyatlarında artışlar meydana gelmiş, kredi riskleri artış göstermiştir. FED tüm bu yaşananlar sonucunda enflasyonla mücadele için faizleri arttırmıştır. Kredi sahibi olanlar borçlarını ödeyemez durumu gelmiş ve uygun olmayanlara verilen kredilerin ödenememesi sonucunda bankalarda bulunan hacizli konut sayıları artış göstermiştir. Konut fiyatlarının hızlıca düşüşü sonucunu doğuran bu etkenler, hali hazırda kredisini ödeyen borçlu kesiminin kredilerini ödemelerinden vazgeçmesi durumunu ortaya çıkarmıştır. Tüm bu sebepler doğrultusunda finans sisteminin önemli finansal kuruluşları batmaya başlamıştır. Finans devi olarak bilinen Lehman Brothers bunlardan biridir. Sadece ABD’de yaşanan bir kriz olmaktan çıkmış, küresel anlamda ülkelerin ekonomilerini de etkilemiştir. Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye’de de krizin etkileri görülmüştür. Gerek ihracatındaki azalma gerek yatırımlardaki düşüş gerekse işsizlik oranının bir önceki yıla oranla artışının sonucu takipteki kredi oranlarının toplam kredilere olan oranında artış söz konusu olmuştur. Küresel kriz yaşanmasının sonucunda hükümetler çeşitli paketler

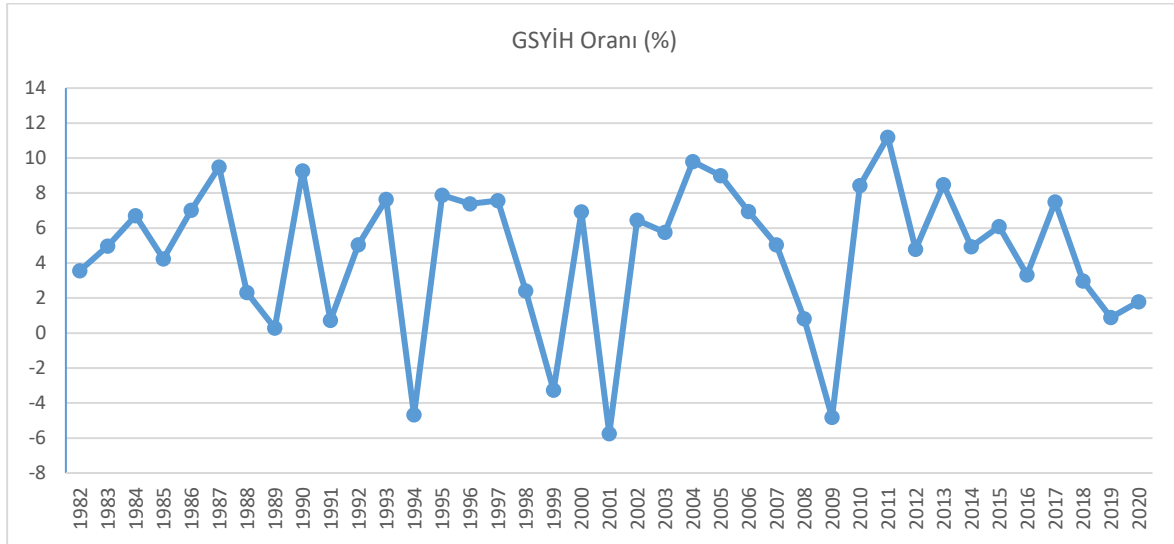
hazırlamıştır. Türkiye de gerekli önlemler alınmaya çalışılmış fakat bu önemler parçalar halinde olduğundan yeterli sonuç alınamamıştır.

Grafik 2.3. Türkiye Faiz Oranları (Çeyreklik)

Kaynak: (TCMB, 2021)

Grafik 2.3'e bakıldığında 2008Q4 küresel kriz ile birlikte Faiz oranlarındaki tekrar yükselişe geçtiği görülmektedir. 2008Q3 faiz oranı %3.47 iken 2008Q4 de bu oran %4.42'ye çıkmıştır.

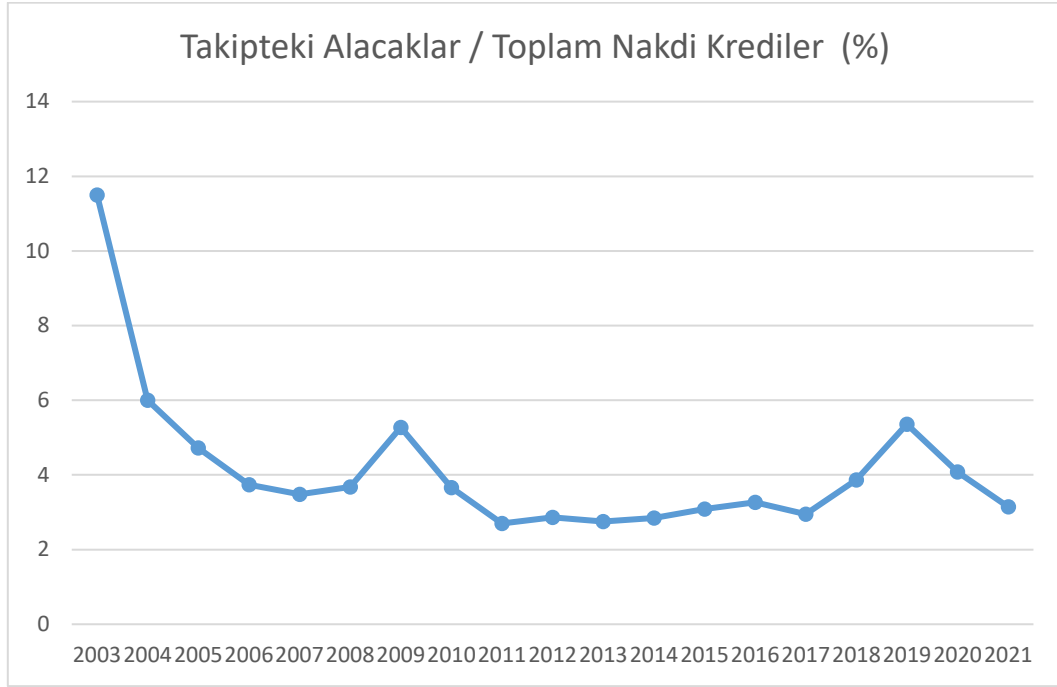
Grafik 2.4. Türkiye GSYİH (Büyüme) Oranları (Yıllık)

Kaynak: (Dünya Bankası Verileri, 2021)

Grafik 2.4'te görüldüğü üzere, Türkiye'nin yıllık büyüme oranı 1994 krizinde %-4.67 olarak ilk büyük ölçekli düşüşünü sergilemiştir. 1999 yılında yaşanan doğal afetler neticesinde

ülkenin ekonomisi ciddi boyutta sarsılmış ve büyüme oranının yine eksilere indiği görülmüştür. 2000 yılında toparlanmaya başlandığı görülmüşken 2001 yılında tekrar ciddi bir düşüş görülmektedir. 2001 krizinin yaşanması sonucunda GSYİH oranının %5.75 seviyelerinde olduğu açıkça görülmektedir. 2008 krizinin etkilerinin 2009 yılında görülmesi sebebiyle 2009 yılında büyümede tekrar eksilere inilmiş ve oran %-4.82 olmuştur.

Buradan anlaşılacağı üzere, Türkiye’de yaşanan krizler neticesinde GSYİH’de önemli boyutta bir düşüş gözlemlenmektedir.

Grafik 2.5. Takipteki Alacaklar/Toplam Nakdi Krediler (%)

Kaynak: (BDDK Aylık Bülten, 2021)

Türkiye’de yaşanan krizler sonucunda Grafik 2.5.’de görüleceği üzere 2002 krizi sonrasında 2003 yılında takipteki alacakların toplam nakdi kredilere oranı %11.5 olarak yükselişe geçmiştir. Yapılan istikrar politikaları sonucunda 2008 yılına kadar takipteki alacaklarda oranında düşüş gözlemlenmektedir. 2008 krizinin etkileri ülkemizde 2009 yılında görüldüğünden, 2009 yılında takipteki alacaklar oranı tekrar yükselişe geçmiş ve %3.68’den %5.27’yi görmüştür. 2008 krizinin etkileri giderilmeye çalışılırken 2019 yılında dünyada ortaya çıkan pandemi salgını neticesinde takipteki alacaklar oranında tekrar bir yükselme olduğu ortadadır. Oran 2018 yılında %3.87 iken 2019 yılında %5.36’yı bulmuştur. Pandemi sürecinde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de devlet ve bankaların yapmış olduğu destek ve kredi imkânı ve kredi erteleme durumları neticesinde tekrar takipteki alacaklarda iniş söz konusu

olmuştur. 2020 yılında %4.08, 2021 yılı sonunda ise %3.15 olarak bu oran düşürülmeye çalışılmıştır.

2.2. Takipteki Kredilere İlişkin Alınacak Önemler, Tahsili ve Çözüm Önerileri

Bankaların borç verilen gerçek veya tüzel kişilerin ekonomik durumları neticesinde alınan kredinin ödenmemesi etkili olsa da önemli etkenlerden biri de ekonominin durumudur. Kriz dönemlerinde iş sahibi olan kişilerin işlerini kaybetmesi ve gelir elde edememeleri, alınan kredilerin ödenmemesi gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Buradan elde edilecek sonuç ise takibe düşen kredilerin çokluğu ekonominin içinde bulunduğu durumu açıklar niteliktedir.

Kredilerin takibe düşmesindeki bir diğer etken ise ticari kredi kullanan işletmelerin yetersizlikleridir. Gerek yönetsel yetersizlik gerekse yapılan işin süreçlerinin iyi izlenilmemesi gelir elde edemez hale gelmelerini sağlar. İyi bir yöntem işletmenin yükselmesinde etkili rol izler. Planlamalardaki eksiklik, üretilen ya da sağlanan hizmetin kalitesindeki düşüklük, yapılan işte uzmanlaşma gibi birçok faktör işletmenin verimliliğini arttırıcı niteliktedir. Verimliliğin yüksek, talebin artış gösterdiği bir işletmede gelir sıkıntısı yaşanmamakla birlikte bu durum kar elde edici role sahiptir. İşletmenin kar elde etmesi kullanmış olduğu kredideki ödeme durumunu etkiler. Aksi düşünüldüğünde iyi işletilmeyen bir işletmenin kar elde edeceği yerde zarara uğraması olasıdır. Bu durum da kredinin tahsilinin gecikmesini hatta ve hatta ödenmemesi riskini beraberinde getirir. Böylece kredi sorunlu krediler arasında yerini alır. Bu durum firmanın bir sonraki kredi girişimini olumsuz yönde etkiler. Firmanın puanlaması düşüş yönde seyreder, riskli kategoride yerini alır. İşletmenin iflası sonucunda ortaya yeni bir durum çıkarmaktadır. Hali hazırda bulunan işsizlere yenileri eklenir. Bu durum işçiler arasında kredi kullanan kişilerin kredi ödeyememeleri sonucunu doğurur. Yani bir firmanın batması demek birçok borçlunun kredilerini ödeyememesi anlamına gelmektedir. Bu durumda kredilerin takibe düşme oranında artış yaşanır.

Tüm bu olasılıklar dizisini engellemek ve kredilerin takibe düşme durumunu tahmin edilebilir hale getirmek amaçlı birtakım önlemler ve erken uyarı sinyallerinin gerekliliği doğmuştur. Riskleri tam anlamıyla ortadan kaldırmanın mümkün olamayacağı durumlarda hedefin riskleri minimize etmek olması da önemli bir etkidir. Etkin ve doğru denetim programları sayesinde bu olasılıklar mümkündür.

2.2.1. Takipteki Kredilere İlişkin Alınacak Önlemler

Kullandırılan kredilerin denetim süreci bankaların nemli işlevleri arasında yer almaktadır. Kredilerin denetimi gerek kurumu gerekse ekonominin işleyişini doğrudan etkilemektedir.

Denetlenen krediler bankanın risklerini azaltmada yardımcı rol oynar. Her kredi veren kuruluşun bunu sağlaması ülke ekonomisinin yapısını olumlu yönde seyir etmesi anlamına gelmektedir. Denetimin ana unsuru, bankaca kullandırılan kredilerin uygun kredi politikasına, gerekli koşullara uygun, sorunlu görülen hususlarda düzenleyici öneri ve önlemleri alarak zamanında çözüm önerileri sağlamasıdır. Bankalar, ekonominin gidişatı ile ilgili kredi imkânı sağladığı firmaların durumlarını inceleyip risklerini azaltma amacı ile birtakım denetleme metotları kullanabilir. Kredi imkânı verilen firmalardan düzenli olarak veri analizi yapacağı mali tablolarının elde edilmesi, bankanın kredi sağlamadaki şartlarının yerine getirilip getirilmediğinin denetlenilmesi ve gerekli olan tüm belge ve unsurların doğru ve eksiksiz yerine getirilmesinin sağlanması, firmanın irtibat içerisinde olduğu hammadde ve hizmet aldığı tedarikçi veya müşterilerini yakından takip edilerek istihbarat sağlanması şeklinde birçok unsur bankaca sağlanmalı ve müşterilerine kullandırılan kredilerin risk ölçütleri değerlendirilerek gerekli koşulların sağlanması amaçlanmaktadır. Yapılan tüm bu denetleme işlemleri bankanın kredi kullandırmasında firmanın gerekli şartları sağlamasının devam niteliğinde olup olmadığı ile ilgilidir. Firma, kredi kullanımından sonra belirlenen şartları yerine getirmiyorsa bankaca risk teşkil eden konuma ulaşmış olmaktadır. Banka, bu ihtimali göz önüne alarak gerekli niteliklerin ve şartların devamını sağlama amacına ağırlık vermelidir. Krediler tahsis edilirken banka içerisinde belirlenmiş bir bölümün belirtilen tüm bu denetim faaliyetlerini yapması adına krediler denetlenebilir. Kredi bölümü, risk yönetim bölümleri ve yahut konuyla alakalı ayrı bir bölüm oluşturulması banka açısından önem teşkil eder. Banka içerisinde tüm kredi kullandırım ve denetim işlevlerini yerine getiren ilgili bölümün takibe düşen krediler için birtakım izlemeler yapma gerekmektedir.

Kredisini ödemedede zorluk çeken borçluların sorunlarının ve borçlarını ödeyememe durumlarını analiz etmesi, sorunlu kredi haline dönüşen kredilerin nasıl kurtarılacağına ilişkin çözüm önerilerini geliştirip gerekli mercilere sunması, borçlu tarafından sağlanan teminatların yeterliliğini tasdik edip yeterli olmaması durumunda gerekli teminatı temin edip eksikliklerin tamamlanmasına yönelik araştırma ve çözüm önerilerinin sunulması, ilgili bölümün borçluyu kontrol edip, ziyaretler gerçekleştirerek mali durumlarının analiz edilmesi, alınacak kararlar doğrultusunda üst yönetime ya da konu ile ilgili denetim bölümüne sunulup analizlerin saptanması şeklinde sıralanabilir. Tüm bunların gerçekleşmesini sağlayan bölüm konuyla ilgili uzmanlaşıp, yeniden kredi kullandırma süreçlerinin daha iyi yönetilmesi adına gerekli bilgiye ve donanıma sahip olacağından sorunlu hale gelmeden de kredileri analiz ederek erkenden uyarı sinyalleri doğrultusunda kredilerini sorunlu hale gelmekten kurtarılması sağlanabilmektedir.

Alınacak önlemler ile ilgili kurum içerisinde oluşturulan ayrı bir bölümün önem derecesi dikkat çeken bir unsurdur.

2.2.1.1. Erken Uyarı Sinyalleri

Bankalar kredi kullandırmadan önce potansiyel müşteriler için birtakım analizler yapılmalıdır. Bu analizlerin başlıca amacı, kredi kullanılacak borçlu ile ilgili yeterli bilgi sahibi olunmasından geçmektedir. Borçlu hakkında gerekli bilgi sağlanmasındaki kasıt, krediyi ödeyebilme ya da ödeyememe durumunun ölçülmesidir. Her kredi kullandırımında bankalar risk altına girmektedir. Bu riskleri tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmasa dahi, risklerin en aza indirilmesi amaçlanmalıdır. Kredi sağlayıcı kurum veya kuruluş, kredisini ödeme ihtimali ya da gücü görece mümkün olmayan müşteriye kredi sağlamaktan kaçınır. Riskini yüksek tutmak banka için kritik bir durum temsil eder. Bankalar, kullandırmış olduğu kredilerinin takibe düşmesinden önce kendi içinde geliştirdiği uyarılar sayesinde gerekli önlemleri alır ve çözüm arayışına girmelidir. Bu erken uyarı sinyallerini iki gruba ayırmak mümkündür. Bu sinyaller, klasik erken uyarı sinyalleri ve çok boyutlu analize dayalı erken uyarı sinyalleridir.

2.2.1.1.1. Klasik Erken Uyarı Sinyalleri

Klasik erken uyarı sinyalleri, işletmenin mali yapısını ve performansı ile ilgili bilgiler doğrultusunda genel çerçevede değerlendirilen tek boyutlu bir analizdir. Türkiye’de sıklıkla kullanılan bu analizin çok boyutlu analize oranla eksiklikleri olduğundan yeterli uyarı sinyali olarak görülmemektedir. Klasik erken uyarı sinyalleri kendi içerisinde 4 başlık altında incelenmektedir.

2.2.1.1.1.1. Finansal Konularda Erken Uyarı Sinyalleri

Bu sinyalleri elde etmenin kolay ve önemli yolu firmaların finansal tablolarının incelenmesinden geçmektedir. Bu tablolardan, bilançolardan elde edilebilecek sinyaller arasında, bilançoda yaşanan değişiklikler, firmanın alacaklarının akıbeti, bilanço gelir giderle ilgilenen bölümün veya kişilerin sık değişimleri, firma stok durumu, firma giderlerinin ve borçlanmalarının artışı gibi hususlar yer almaktadır.

2.2.1.1.1.2. Yönetim Konusunda Erken Uyarı Sinyalleri

Bu sinyaller doğrudan firmanın yönetiminde yaşanan hususlarla ilgilidir. Firma yönetiminin sürekli değişim içerisinde olması, sorunları çözmedeki özveri ve sorumlulukların yerine getirilip getirilmemesi, planlamada yaşanan eksiklikler, çalışanlarla ilgili yaşanan

sorunlar, yapılacak olan iş ile ilgili doğru ve yerinde strateji uygulamaların sağlanıp sağlanmadığı, teknolojik gelişmelere kapalı yapıda olup olunmadığı yönetsel erken uyarı sinyallerindendir. Bunların yanı sıra, firmanın rakiplerini analiz edememesi, müşterilerine ve bankaya olan tutumu da erken uyarı sinyallerinde belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır.

2.2.1.1.1.3. Firma Faaliyetlerindeki Erken Uyarı Sinyalleri

Firmanın faaliyetlerini saptayabilmek için firmaya yapılan ziyaret ve denetimler önemli yer tutmaktadır. Firmanın kontrol sisteminin zayıf olması, iş ortaklığı içerisinde bulunduğu müşteriler ile olan ilişkisinin kesilmesi, işgücünün doğru şekilde kullanılmayıp uzmanlaşma ve iş bölümünden uzak şekilde yönetilmesi firma faaliyetleri hakkında bankaya bilgi sağlamaktadır. Ekonomi ve piyasada yaşanan olumsuz gidişat, üretebileceğinden fazla iş yükü alması, kaynaklarını doğru yönetemeyip ulaşılamayacak işlerde kullanılması, müşteri memnuniyeti veya şikâyetlerinden elde edilebilecek veriler de bu sinyalleri ölçmede bilgi niteliği taşımaktadır.

2.2.1.1.1.4. Banka İşlemlerinden Elde Edilen Erken Uyarı Sinyalleri

Bu sinyaller firma ile banka arasındaki ilişkilerden elde edilen sinyallerdir. Firmanın kredi aldığı bankaya verdiği teminatlarının zamanında ödenmemesi, teminatların sürekli yenilenmesi, yine bu teminatlardaki eksiklikler, sürekli kredi talebinde bulunulması, kredi anapara ve faiz ödemelerindeki gecikmeler ve krediler için temdit taleplerinin sıklaşması gibi faktörler uyarı niteliği taşımaktadır. Firmanın memzuç risklerindeki artış, teminat olarak verilen çek ve senetlerin karşılıksız olması, kullandırılan kredi şartlarının yerine getirilmemesi ya da ihmal edilmesi durumu firmanın banka ile olan ilişkilerini sabote etmesi güven faktörünün ortadan kalkmasına sebebiyet vermektedir. Banka ile firma arasındaki iletişimin önem arz ettiği erken uyarı sinyallerini görebilmek için firmanın, bankadaki ilgili birim çalışanları tarafından takip edilmesi gerekmektedir.

2.2.1.1.2. Çok Boyutlu Analize Dayalı Erken Uyarı Sinyalleri

Klasik erken uyarı sinyallerinden farklı olarak çok boyutlu erken uyarı sinyalleri firmalara ait birden fazla değişken ve veriyi bütün olarak incelemeyi amaçlar. Bunun yanı sıra, işletmenin özelliklerini değerlendirirken bu özellikler arasındaki bağlantıya odaklanır. Çok boyutlu analize dayalı erken uyarı sinyalleri klasik uyarı sinyallerine göre durumları ve kararları objektif bir çerçevede değerlendirir. Elde edilen analizler doğrultusunda başka firmalar için

veriler güncellenip bu analizde kullanılabilir. Bu da erken uyarı sinyallerinin kısa süre zarfında etkili bir şekilde çözüme ulaşmasında bir adım niteliği taşımaktadır.

Tüm bu söz konusu sinyaller değerlendirildiğinde tek bir modele bağlı kalınmasından ziyade her iki modelin de kullanılması ve krediler ile ilgili erken uyarı sinyallerinin güçlü kılınması kredi veren kurum veya kuruluş açısından doğru ve etkin bir yöntem söz konusu olacaktır. Çok boyutlu analize dayalı erken uyarı sinyalleri kendi içinde 4 başlık altında incelenmektedir.

2.2.1.1.2.1. Derecelendirme Kuruluşlarınca Yapılan Kredi Derecelendirme Sinyalleri

Derecelendirme, kredi kullandırılan firma, birey hatta ülke bazında değerlendirilebilen, borçluların yerine getirmesi gereken finansal ve mali yükümlülüklerini eksiksiz bir biçimde önceden belirlenen zaman içerisinde geri ödeme ve sorumluluklarının yerine getirilmesindeki tüm analizleri ölçen bunlarla ilgili yapılan sınıflandırma biçimidir. Derecelendirmeler objektif görüşü ve tutumu temsil eder. Firmalara, bireylere kredi kullandırma konusunda bankaların yararlandığı kredi derecelendirme kuruluşları önemi yer tutmaktadır. Bir firmanın ya da bireysel borçlanıcının kredibilitesindeki derecesi bankanın o firma ya da kişiye kredi sağlayıp sağlamayacağı ile ilgili bilgi sağlayıcı niteliktedir.

SPK'nın Derecelendirme Faaliyetlerinde Bulunabilecek Kuruluşlar;

- ✓ Moody's Investor Service INC.
- ✓ Standards and Poor's Credit Market Services Europe LTD. (S&P)
- ✓ Fitch Ratings LTD.
- ✓ DRC Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.
- ✓ İstanbul Uluslararası Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.
- ✓ JCR Avrasya Derecelendirme A.Ş.
- ✓ Kobirate Uluslararası Kredi Derecelendirme ve Kurumsal Yönetim Hizmetleri A.Ş.
- ✓ Saha Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.

2.2.1.1.2.2. Mali Rasyo ve Sektör – Eş Grup Analizi Bazlı Sinyaller

Firmanın tek başına değerlendirilmesi mümkün olmayan, sektördeki diğer firmalar ile mali rasyolara bağlı kalınarak karşılaştırılması şeklinde uygulanan sinyallerdir. Borçlunun diğer rakip firmalar ile gerek performans gerek işleyiş gerekse mali tabloları ile ilgili incelemeler doğrultusunda kontrol edilmesi ve farklılık var ise bunların nedenlerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi, akabinde firmaya ilişkin risklerin hesaplanmasının

sağlanmasıdır. Önceden tahmin edilebilirliği mümkün olan bu sinyaller uyarı mekanizması niteliğindedir (Mirza, 2006: 175)

2.2.1.1.2.3. Banka İçi Kapsamlı Risk Değerlendirme Sistemleri

Banka içerisindeki Risk Yönetimi birimlerinde değerlendirilen bu sistemler içsel derecelendirme sistemlerine dayalıdır. Borçlunun risklerinin detaylı şekilde incelenip değerlendirilmesini, değerlendirilen kriterlere derecelendirme yapılarak tümevarım yöntemi ile borçlu için toplam bir derece belirlenmesi esastır. Risk Yönetim birimlerinin krediler ile ilgili limit aşımının olup olmadığı, kredi risklerinin derecesinin belirlenmesi, kredi tebliğine uygunluğunun olup olmadığı şeklindeki araştırma ve denetimleri neticesinde kredilerin akıbeti belirlenebilmektedir.

Tüm bunların başında Risk birimlerince bankanın iştahı belirlenmektedir. Bunlar içerisinde, piyasa riski, operasyonel risk ve kredi risklerin iştahları belirlenmektedir. Bu iştah kapsamında bankaların sermaye yeterliliği belirlenmektedir. Azami oran %8'dir. Fakat bankalar hedef sermaye yeterlilik oranını %12 üzerinden takip etmektedir. Sermaye risk matrisine konu edilen bu oran %12 altına düşülmemelidir. Kredi riski de sermaye yeterliliği içerisinde hesaplanmaktadır. Fakat uygulanan kur arttırıcı politikalarda bankalar bu oranın altına düşüş gösterebilmektedir. Stres testlerinde bu oranın altına düşüldüğünde aksiyon alınması yönünde üst yönetime bilgilendirme yapılmaktadır. Kur'lar sadece kanun yönetmeliği ve tebliğ yoluyla değil kurul kararları yoluyla da belirlenebilmektedir. Covid-19 salgını ile beraber kurul kararları ile oranlar belirlenmektedir. Kredi limitleri yönetim kurulu kararları ile belirlenmektedir. Bu limitler çerçevesinde, hem müşteri hem grup bazında yoğunlaşma takipleri yapılmaktadır.

Stres testleri yıllık bazda olup aylık olarak banka içerisinde üst yönetime sunulan raporlar ve risk tabloları yer almaktadır. Stres testleri bu aylık yapılan raporlar ve sunumlar sonucunda ortaya çıkan tümel yapıya sahip olarak değerlendirilir. Risk Yönetim Birimleri, vadesinde ödenmeyen kredilerin, kredi riskinden mi yoksa operasyonel riskten mi kaynaklı olduğunu analiz etmektedir. Borçlu kredisini mi ödemedi yoksa bankaca yapılan başka sorunlardan dolayı mı ödenmediğinin analizi yapılmaktadır.

2.2.1.1.2.4. İstatistiksel Modeller ve KMV modeli

İstatistiksel modellerin gelişimi, geçmişten gelen uyarılardan hareket ve verilere kıyasla firmaların gelecekte karşılaşılabileceği olumsuz değişimleri öngörmek olarak uygulanan modellerdir. Bankaların kredi sağladığı yüksek riskli firmalar için bu modeli uygulamasındaki

amaç, firmanın gidişatının negatif seyir etmeden önce tespitini sağlayıp erken uyarı sinyali sağlamasıdır. Çok boyutlu analizlerin diğer üç modeli kredi kullanan firmaların içinde bulunduğu durumlarla ilgilidir. Geçmişte elde edilen verilerle gelecekteki durumların tahmin edilebilir olması istatistiksel modeller ile diğer modelleri ayıran en önemli özelliktir.

KMV modeli ise piyasada yaşanan anlık veriler doğrultusunda tahmin edilebilirliği yönünden etkin bir erken uyarı sinyali olmasıdır. Bu modelde uygulanan yöntem, borçlu firmanın varlıkları ile yükümlülüklerinin karşılaştırılmasından elde edilen sonuçlar doğrultusunda sinyal oluşturmaktır. Firmalar için Beklenen Temerrüt Sıklığını (EDF) hesaplamada kullanılan bu model üç aşamadan oluşmaktadır:

1. Varlık değerlerinin ve oluşabilecek değişkenliğinin tespiti
2. Temerrüde olan uzaklığın ölçülmesi
3. Temerrüt olasılığının belirlenmesi

Varlık değerleri firma için sermayenin piyasadaki değerinden, varlık değerinin değişkenliği ise sermayenin piyasadaki oynaklığından elde edilen verilerdir. Bu modele göre firmanın temerrüt durumu, varlıklarının değeri, yükümlülüklerinin toplamı ile kısa vadeli borçlarının değeri arasında kaldığı zaman ortaya çıkmaktadır. Temerrüde olan uzaklık ise, varlıkların dağılımındaki ortalamanın temerrüt noktası ile ortaya çıkan farkın standart sapmaya oranının sonucu ile ölçülmektedir (İltaş, 2021: 537).

2.2.2. Takipteki Kredilerin Tahsil Süreçleri

Bankaca verilen kredinin bir kısmının veya tamamının vadesi geldiğinde ödenmemesi durumunda borçluya konuyla ilgili bilgi verilip kredinin tahsili gerçekleştirilebilir. Diğer bir aşama ise kredinin yapılandırılıp borçlunun borcunu ödeyebileceği bir halde getirilip ödenmesinin sağlanmasıdır. Belirlenen süre dolduktan sonra bu aşamaların gerçekleşmemesi halinde yapılması gereken süreç, takip işleminin başlatılması yönündedir. Bu konuda bankaların geç kalması önerilmemektedir. Aksi takdirde banka konuyla ilgili mevcut riskin üstünde bir risk altına girmektedir.

Takipteki kredilerin tahsilinde birçok sorun yaşanmaktadır. Yasal yollar ile kredilerin tahsili söz konusu olabileceği gibi bu durum banka için maliyet unsurunu doğurmaktadır. Borçluya gönderilen tebligatın uzun sürmesi veyahut borçluya bu tebligatın ulaşmaması yasal takip sürecinin uzamasına sebebiyet vermektedir. İcra takibinde yaşanan maliyetlerin borçluya yansıtılmaması da durumu zorlaştırmaktadır. Borcunu belirli sebeplerle ödeyemeyen borçlunun

ek masrafları ödemesinin beklenmesi de borçlunun mevcut borcunun artmasına neden olmaktadır. Borçlunun itirazlarının söz konusu olduğu durumlarda, dosya için belirlenen sürelerin aşılması mümkündür. Sürenin uzaması da borçlunun borcuna faiz işlemesi anlamına gelmektedir. Yine borçlu için masrafların artışına sebebiyet veren bu durumlar banka için uzun ve sancılı bir süreci kapsar. Yapılması gereken öncelikli iş ise borçluya uygun bir ödeme planının çıkarılması olmalıdır. Borcun tahsili için yapılacak olan bu çözüm yolu diğer belirtilen aşamalardan daha kısa ve olumlu sonuç doğurur niteliktedir.

2.2.2.1. Kredinin Yeniden Yapılandırılması

Ekonomide yaşanan krizler doğrultusunda birçok firma ve kişi, borçlarını ödeyemez hale gelmektedir. Bankalar kredi vermeden önce iyi bir analiz yapılması ve istihbarat sağlanması kredi imkânı sağladığı kurum veya kişilere bu süre içerisinde güvenip kredilerini yeniden yapılandırma yoluna gidebilir. Firma ve kişi ile ilgili yeterli istihbarat sağlayıp güven unsuru içerisinde olursa dahi bankalar kendilerini güvenceye almak adına yeniden yapılandırma sürecinde birtakım yollara başvurabilirler. Verilecek olan krediyi teminatlandırması, kişi ile ilişkilerinin iyi kurulup borçlunun yeni bir anlaşmaya varması sağlanmalıdır. Borçlunun bu anlaşmaya elverişli ve açık olması şartı aranmaktadır. Sorun yaşayan işletme ve kişilerin içinde bulundukları bu zor dönemi atlatalmaları sağlanıp borçlarını da ödemeleri beklentisi doğrultusunda bu yol izlenilebilmektedir. Yeniden yapılandırma süreci içerisinde borçlunun bu yolu tercih edip etmeyeceği davranış ve tutumlarından anlaşılabilir banka için fikir sağlayıcı nitelik taşımaktadır. İçinde bulunduğu zorlu sürecin farkında olan müşteriler, bankayla anlaşma yapmaya ılımlı, zararını en az arar ile atlarmayı amaçlayan müşterilerdir. Bulunduğu zorlu sürecin farkında olan müşteriler ise yönetimi zayıf, denetleme alanında elverişsiz müşterilerdir. Bir diğer müşteri tipi ise, işbirliğine yanaşmayan, zorluklar çıkartan sorumsuz müşterilerdir. Genellikle bankalar bu müşterileri için yasal takibi başlatma yolunda ilerlemektedirler.

Banka müşterileri ile ilişkilerini iyi tutup sorunun çözülmesi için birlikte hareket etme yoluna ilerlemesi beraberinde izlenecek adım, müşterinin finansman planının hazırlanması yönünde olmalıdır. Bu süreçte banka, borçlunun toplam borç durumunu, iş anlaşmalarını yapılacak olan ödeme ve alacaklarının hesaplanması gibi birtakım bilgileri edinerek borçlunun ek teminat ihtiyacını anlamak ve borcun geri ödenme ihtimalini saptamak amacıyla anlaşma yoluna gitmek amaçlanmaktadır. Karşılıklı güvenin oluşması belirtilen süreçte önemli bir yere sahiptir. Gerek firmanın gerek bankanın güven duyması hem borçlunun durumunu iyileştirmede hem de bankanın alacaklarını tahsil etmesinde kolaylık sağlar.

Sorunun çözülmesi için atılacak bir diğer adım finansal yapının güçlendirilmesidir. Bu adımda aktif olarak borçlunun isteği ön plandadır. Borçlu bankaya içinde bulunduğu kriz dönemini atlatmak amaçlı bir takım veriler paylaşarak sürdürülebilirliğini sağlama isteği güder. Borçlunun içinde bulunduğu bu durum atlatılması ve finansal durumunu düzeltmesi için atılacak adımları bankaya sunarak anlaşmanın gerçekleşmesi ve kredinin yeniden yapılandırılması sağlanır. Bankanın anlaşma sağlaması borçlunun yararına olmaktadır. Borçlunun borcunu geri ödemesi için finansman ve mali yapısının iyileştirilmesi borcunun tahsil edilmesini sağlar.

2.2.2.2. Teminatların Nakde Dönüştürülmesi

Banka ile borçlu arasında çıkan anlaşmazlıklar doğrultusunda banka borçludan sağladığı teminatları nakde dönüştürme imkânına sahiptir. Teminatların amacı, kredilerin sorunlu hale gelmesine müteakiben nakde dönüştürülerek bankanın zarar etmesinin önüne geçilmesi niteliği taşır. Belirlenen teminatların nakde dönüştürülme süreci, borçlunun kötü niyeti sonucunda banka bazı önlemler alabilmektedir. Teminatların piyasadaki değeri düşüş gösterebilmektedir veya kredinin riskini karşılamada yetersiz düzeyde olabilmektedir. Bunlara sebebiyet vermemek adına banka verdiği kredinin riskini en aza indirebilecek düzeyde teminatı hesaplayıp planlayarak kendini güvence altına alabilmektedir.

3. TAKİPTEKİ KREDİLERİ ETKİLEYEN MAKROEKONOMİK BELİRLEYİCİLERİN TAHMİNİNE YÖNELİK EKONOMETRİK ANALİZ

3.1. Takipteki Kredilerin Literatürdeki Yeri

Şahbaz ve İnkaya (2014); Çalışmanın amacı, Türk Bankacılık sektöründeki sorunlu kredilerin gerek bankacılık gerekse ülke açısından ekonomik etkilerinin analiz edilmesidir. 1998Q2-2012Q3 çeyreklik verilerinin kullanıldığı çalışmada, sorunlu kredilerin makroekonomik değişkenler arasında ilişki incelenmiş, yöntem olarak Granger nedensellik testi ile VAR yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda ise Sorunlu kredilerin toplam kredilere oranı kriz dönemlerinde artış gösterdiği sonucu ortaya çıkmış, Eşbütünleşme analizinin sorunlu krediler ile makroekonomik değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı, Granger testlerinde ise bu ilişkinin çift yönlü olduğu analiz edilmiştir.

Genç ve Şaşmaz (2016); Çalışmanın amacı, takipteki ticari kredilerin belirlenmesinde önemli yer tutan makroekonomik faktörlerin tespiti ve bu faktörlerin takipteki kredileri etkilemedeki yönü ve derecesinin tespiti yönündedir. 2005Q4-2015Q2 çeyreklik verilerinin kullanılmış, birim kök sınanmaları Kapetanios çoklu yapısal kırılmalı birim kök testi ile, eşbütünleşme testi yapısal kırılmalı Hatemi-J (2008) eşbütünleşme testi ile yapılmıştır. Bunun yanısıra eşbütünleşme katsayılarının tahmini için Dinamik En Küçük Kareler (DEKK) yöntemi ile tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda ise takipteki ticari kredilerin belirlenmesinde yer alan makroekonomik faktörler GSYİH, BİST-100 endeksi, ticari kredi faiz oranları ve reel döviz kuru olarak tespit edilmiş, BİST-100 endeksinin ise takipteki ticari kredi oranları üzerinde negatif güçlü yönde, reel döviz kurunun pozitif güçlü yönde etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tanınmış Yücememiş ve Sözer (2014); Bu çalışmada, Türk bankacılık sektöründe takipteki kredi oranının aylık bazda tahminine yönelik bir model uygulaması sunulmuştur. İstatistikî testler, modelin iyi bir tahmin edici olduğunu göstermiştir. Model, takipteki kredilerin önemli ölçüde stok sorunu olduğuna işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle belirli bir dönemde takipteki kredilerin yönetilme şeklinin iyi olması, sonraki dönemlerde ekonomik koşullar bozulsa bile, takipteki krediler artışı görece sınırlı kalacaktır.

Sözer (2010); ekonominin ve finansal sektörün genel görünümü açısından önemli bir gösterge olan takipteki kredilerin toplam kredilere oranı, ekonomik birimler ve bankalar tarafından dikkatle izlenmektedir. Ayrıca oran, özellikle kriz dönemlerinde medyada da sıkça yer almaktadır. Türkiye'ye özgü takipteki kredi oranının tahminine yönelik çalışmaların sınırlı

olması ve bunların da çoğunlukla firma bazlı verilere dayanması, toplam kredilerin takibe düşme oranına ilişkin tahminde bulunan bu çalışmanın temel motive kaynağı olmuştur. Zira ekonomi ve banka yönetimlerinde esas önemli olan toplam kredilerin takibe düşme oranıdır. Yeni model ayrıca kullandığı açıklayıcı değişkenler sayesinde önemli ölçüde hesaplama kolaylığı da içermektedir. Modelin, istatistikî testleri ve geçmiş dönem performansı dikkate alındığında, iyi bir tahmin edici olduğu gözlenmektedir.

Hatipoğlu, Şaşmaz ve Ertürk (2015); Çalışmanın amacı, Türkiye'deki takipteki kredilerin tahsilinde ortaya çıkan gecikme ve sorunların tahsiline yönelik hızlı ve etkin çözüm önerilerine değinerek önerilerde bulunulmasıdır. Çalışmada, kredi ve takipteki kredi kavramı, takipteki kredilerin finansal ve ekonomik etkileri ve analizi, Türk bankacılık sektöründeki takipteki kredilerinin Merkezi Yönetim Bütçesi üzerindeki etkileri açıklanmıştır.

Saka ve Koyuncu (2010); Bu çalışmada, takipteki kredilerin makroekonomik göstergeler üzerindeki etkisi incelenmiştir. 1986-2008 yılları arasında yıllık veriler kullanılarak, takipteki kredilerin, özel sektöre sağlanan yurtiçi kredileri ile yatırımları nasıl etkilediği incelenmiş, bu test ve analiz sonucunda ise aralarında %1 düzeyinde anlamlı ve negatif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır.

Vardar ve Özgüler (2015); Çalışmanın amacı, takipteki krediler ile belirleyicileri arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Hipotez, makroekonomik ve banka özellikli değişkenlerin kredi kalitesi açısından etkisi üzerine kurgulanmaktadır. 2007-2013 yılları arası veriler kullanılarak, Vektör Hata düzeltme Modeli ve Granger Nedensellik testleri yapılmış analiz sonucunda ise kısa dönemli ilişkinin olduğu durumlarda tek yönlü ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Işık ve Bolat (2016); Çalışmada, Türkiye'deki 20 mevduat bankasının 2006-2012 yıllarında takipteki kredileri belirleyen faktörleri panel veri analizi yöntemiyle ampirik olarak analiz etmektedir. Analiz sonuçları, borç ödeme gücü, karlılık, kredi kalitesi, çeşitlilik, ekonomik büyüme ve son mali krizin Türk bankacılık sektöründeki takipteki kredi oranının temel göstergeleri olduğunu ortaya koymaktadır. Daha spesifik olarak açıklamak gerekirse, karlılık ve gelir çeşitliliği, sorunlu kredilerin oranını önemli ölçüde düşürürken, daha büyük sermaye ve kredi zararı karşılıkları, sorunlu krediler oranını önemli ölçüde artırır. Makroekonomik değişkenler açısından, yalnızca ekonomik büyümenin takipteki krediler oranı üzerinde olumsuz etkisi bulunmaktadır. Ayrıca, çalışma sonuçları mevduat bankalarının Takipteki Kredilerin oranının son küresel Finansal çalkantılı döneminde arttığını da ortaya koymaktadır.

Apan ve İslamoğlu (2019); Bu çalışmada, 2005Q1-2018Q2 döneminde katılım bankaları, tahsili gecikmiş krediler, gayri safi yurtiçi hasıla ve aktif büyüklükleri arasındaki ilişki eşbütünleşme, Granger nedensellik testleri ve Regresyon Analizi yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Granger nedensellik testinin sonuçları, tahsili gecikmiş krediler ile gayri safi yurtiçi hasıla ve gayri safi yurtiçi hasıla ile varlık büyüklüğü arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu, ancak tahsili gecikmiş krediler ile varlık büyüklüğü arasında çift nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir. Ampirik analiz sonuçlarında, hem gayri safi yurtiçi hasıla ve aktif büyüklüğü ile tahsili gecikmiş krediler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulundu. Bu kapsamda tahsili gecikmiş alacaklar ile gayri safi yurtiçi hasıla arasında negative bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan katılım bankacılığı sektörünün aktif büyüklüğünün arttığı ve takipteki kredilerin de aynı yönde etkilendiği tespit edilmiştir.

Messai ve Jouini (2013); Bu çalışmada 2004-2008 dönemi için üç ülkedeki (İtalya, Yunanistan ve İspanya) 85 bankanın örnekleri ile takipteki kredilerin belirleyicileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu ülkeler 2008 krizinden sonra mali sorunlarla karşılaşmışlardır. Kullanılan değişkenler makroekonomik değişkenler ve bankaya özgü değişkenlerdir. Panel veri yönteminin uygulanması sonucunda, sorunlu kredilerin GSYİH büyüme oranı, bankaların aktif karlılığı ile olumsuz yönde, işsizlik oranı, kredi zarar rezervlerinin toplam kredilere ve reel faiz oranına olumlu yönde etkilendiği görülmüştür.

Mirza (2006); Çalışmada, bankaların kredilerinde oluşabilecek gerek teknik anlamda gerekse strateji planlamasında oluşabilecek olumsuzlukların engellenmesi açısından gerekli yöntem, risk belirleme ve erken uyarı sinyallerinin anlaşılması ve geliştirilmesi yönünde bir takım önerilere değinilmektedir.

Abdioğlu ve Aytekin (2016); Çalışma, 2001 yılında meydana gelen finansal kriz sonrası bankaların takipteki kredi oranlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacı taşımaktadır. 2002-2014 yılları arası Türkiye’de faaliyet gösteren kamusal sermayeli Mevduat bankaları, özel sermayeli yerli mevduat bankaları ve Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli mevduat bankaları incelenmiş, Genelleştirilmiş Momentler Metodu arasında yer alan Sistem GMM ve Fark GMM kullanılmış analiz sonucunda ise kredilere uygulanan faiz, kredi/mevduat oranı, etkinsizlik ve faaliyet etkinliği değişkenlerinin takipteki krediler arsında pozitif, bir önceki dönemin takipteki kredi oranı, net faiz marjı, sermaye yeterliliği ve ödeme gücü oranının takipteki krediler üzerinde negatif yönlü ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Ahlaki tehlike hipotezi ve kötü yönetim hipotezi ile uyumlu sonuç bulunduğu fakat çeşitlendirme hipotezi ile zıt sonuçlar bulunduğu görülmüştür.

Selimler (2015); Çalışmada, Türk bankacılık sektörünün banka grupları ile, gerek krediler, gerek takipteki krediler gerekse bilanço ve gelir tablosu ile oran analizleri yapılmış bu analizlerin yapılması için 2007-2013 dönemine ait veriler kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda takipteki krediler, bankaların bilanço, sermaye yeterliliği oranı ve aktif kalitesini etkilediği sonucuna ulaşılmış, bankaların kredi kullandırma süreçleri haricinde kullandırım öncesi süreçlerine de önem verilmesi gerekliliği ortaya konulmuştur.

Us (2016); Çalışmada, Türk bankacılık sektöründeki takipteki kredilerin bankaya ve makroekonomik değişkenlere özgü belirleyicilerin kürese kriz öncesi ve sonrasındaki durumları incelenmektedir. Bankaya özgü değişkenler arasında sermaye yeterliliği, karlılık, kredi arzı gibi değişkenlere yer verilirken, makroekonomik değişkenler arasında büyüme, enflasyon, döviz kuru ve politika faizlerine yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda elde edilen tahminler ise, takipteki kredilerin belirleyicilerinin kriz sonrası dönemde değişiklik gösterdiği yönünde iken kriz öncesi dönemde, sorunlu kredilerin büyük oranda bankaya özgü değişkenler tarafından belirlendiği yönündedir. Kriz sonrası dönemde ise bu etkilerin azaldığı görülmektedir. Bunun sebebi ise, kriz sonrası dönemin finansal koşulların meydana gelmesinde küresel etkenlerin etkili olmasıdır.

Yağcılar ve Demir (2015); Çalışmanın amacı, takipteki kredi oranlarının banka ve makroekonomik belirleyicilerini tespit etmektedir. 2002Q4-2013Q1 dönemlerinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 26 ticari bankanın değişkenlerinin yer aldığı çalışmada, Panel Veri analizi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ise büyüme, faiz oranları, yabancı bankalar ve sermaye yeterliliği rasyosunun takipteki krediler ile olan ilişkisinin pozitif yönde seyir ettiği, borsada işlem görme, ölçek, kredinin mevduat oranı, likidite ve aktif karlılığı değişkenlerinin yer aldığı belirleyicilerin takipteki kredilerle negatif yönlü ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak kredilere uygulanan faiz oranları, enflasyon değişkenleri ve net faiz marjının takipteki krediler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Sevinç (2021); Çalışmada, makroekonomik belirleyicilerin takipteki kredi oranı üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. 2005Q1-2019Q3 çeyreklik verileri ile ARDL Modeli uygulanan çalışma sonuçları neticesinde, ekonomik büyüme ve enflasyonun takibe düşen kredi oranını üzerinde azaltıcı etkisi olduğu, işsizlik ve döviz kurunun takipteki kredi oranını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Toda-Yamamoto nedensellik sonuçlarına göre ise tüm değişkenlerin takipteki kredilere doğru nedensellik ilişkisi olduğu, işsizlik oranı ile çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu sonucu ortaya konulmuştur.

Karaaslan ve Sayılır (2019); Çalışmanın amacı, Türk bankacılık sektöründe makroekonomik değişkenlerde meydana gelen şokların, takipteki krediler üzerindeki beklenen ve beklenmeyen kayıplarının kredi risklerine maruz kalma değerinin tahmin edilmesidir. Bağımlı değişkenin kredi riski modelinde takip oranı iken bağımsız değişkenlerin işsizlik, faiz oranı, para arzı, enflasyon ve gayrisafi yurt içi hasıla olduğu bu çalışmada, stres testi uygulaması sonucunda, makroekonomik değişkenlerde yaşanan şokların takip oranını etkilediği gözlemlenmiştir.

Hacıyeva (2019); Çalışmada amaç, Türkiye'deki ticari bankaların kredi riskinin makroekonomik ve mikroekonomik faktörler arasındaki ilişkinin tespit edilmesidir. 2007-2018 yılları arasında aylık verilerin kullanıldığı çalışmada, 5 bankaya özgü 11 bağımsız değişkenin kredi riski üzerindeki etkilerine değinilmiştir. Çalışmanın sonucunda ise, Ekonomik büyüme göstergesi olarak kullanılan Sanayi Üretim Endeksi dışındaki diğer faktörlerin takipteki alacak oranı üzerinde etkisi gözlemlenmiştir. Döviz kuru, enflasyon oranı, M2 para arzı, banka büyüklüğü ve sermaye yeterlilik oranının kredi riskini negatif yönde etkilediği, reel faiz oranı, işsizlik oranı, banka karlılığı, verimsizlik ve kaldıraç oranı olarak değerlendirilen değişkenlerin ise kredi riski üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Avcı (2020); Çalışmanın amacı, banka kredilerinin ve makroekonomik değişkenlerin enflasyon oranı ile ilişkisinin incelenmesidir. 2009-2017 dönemi çeyreklik verileri kullanılarak çoklu doğrusal regresyon modeli ile analiz açıklanmaya çalışılmıştır. Enflasyonu temsil eden TÜFE bağımlı değişken olarak kullanılırken, bağımsız değişken olarak cari açık, işsizlik oranı ve banka kredileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, bağımlı değişken üzerinde işsizlik oranının etkisi gözlemlenmiş, cari açık ve banka kredilerinin etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Özciğer (2020); Çalışmanın amacı, krediler üzerinde makroekonomik göstergelerin etkisinin ticari krediler açısından araştırılmasıdır. Çalışmada bağımlı değişken Takibe Dönüşüm Oranı, bağımsız değişkenler ise faiz oranı, enflasyon oranı, işsizlik oranı, döviz kuru ve imalat sanayi kapasite kullanım oranıdır. 2011:01-2019:12 yılları arasındaki aylık verilerin kullanıldığı bu çalışmada, VAR analizi, etki tepsi fonksiyonları yöntemi ve varyans ayrıştırması yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, enflasyon oranı ve döviz kurunun kredi riski üzerinde sektörel bazda pozitif veya negatif etkilediği, işsizlik oranının ise kredi riskini otel ve restoran sektörü dışında kalan sektörlerde pozitif etkisi olduğu gözlemlenmiş ayrıca kapasite kullanım oranının kredi riskini imalat sanayi sektörü için negatif, diğer sektörlerde pozitif veya negatif etkilediği görülmüştür.

Yüksel (2011); Çalışmanın amacı, bankacılık sektörünün makroekonomik değişkenler doğrultusunda kredi riskini açıklama adına yeni bir model oluşturmak ve sistemin riske karşı olan duyarlılığının belirlenmesi için stres testleri yapmaktır. Analiz sonucunda, takipteki alacak oranı değişimlerinin faiz oranı, enflasyon, kredilerin GSYİH içerisindeki payı ve büyüme verilerinden etkilendiği gözlemlenmiş, stres testleri ile yaşanan son finansal kriz doğrultusunda geçmişe nazaran daha dayanıksız ve duyarlı bir hal aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Espinoza & Prasad (2010); Çalışmalarında, GCC-Körfez Arap İş Birliği Konseyi Bölgesinde, bankacılık sisteminde (80 banka), sorunlu krediler ve makroekonomik etkileri araştırılmıştır. Panel veri yöntemi ile 1995-2008 yıllarına ait üç aylık veriler kullanılmıştır. Bağımlı değişken Takipteki kredilerin dönüşüm oranı iken bağımsız değişkenleri, makroekonomik faktörler olan GSYİH büyüme oranı ve faiz oranıdır. Çalışmanın sonucunda, ekonomik büyümenin azalması ve faiz oranının takibe düşen kredileri artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Ampirik Analiz

3.2.1. Veriler

Bu çalışmada, Türk bankacılık sektöründe yer alan takipteki kredilerin makroekonomik etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Makroekonomik belirleyiciler kredilerin takibe düşmesinde önemli yer tutmaktadır. Bu belirleyiciler arasında faiz oranı, enflasyon oranı, GSYİH ve işsizlik yer almaktadır. ARDL Sınıf Testi Yaklaşımı kullanılan çalışmada, 2005Q1-2020Q4 çeyreklik dönemlerini kapsayan veriler kullanılmıştır. Kullanılan değişkenler OECD, TCMB ve BDDK veri tabanlarından derlenmiştir.

Analizde kullanılan verilerin tanımları tablo 1’de, verilere ilişkin özet bilgilere tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo: 3.1. Makroekonomik Değişkenlere Ait Tanımlar

Makroekonomik Değişkenler	Tanımlar
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	Ülke içerisinde belirli bir zaman diliminde, üretilen nihai ürünlerin tümünün piyasada yer alan değerinin ekonomik karşılığına GSYİH denir.
Enflasyon Oranı	Enflasyon genel tanımı ile fiyatlar genel düzeyinde yaşanan sürekli artışı ifade etmektedir. Enflasyon sıklıkla fiyat artışı ile karıştırılmaktadır. En temel ayırt edici özellikleri ise; enflasyonun fiyatlarda genel ve sürekli olarak artışı ön plandayken, fiyat artışı ise en az bir veya birkaç malda meydana gelen sürekli artması veya genel malların fiyatlarında bir kerelik yaşanan artış olarak tanımlanmaktadır.
Faiz Oranı	Faiz, borç alanın borç verene karşı yerine getirmeyi taahhüt ettiği nominal getiri olarak ifade edilmektedir. Kredi faiz oranı ise, bankaların kullandırmış olduğu krediler için belirli bir vade sonunda kullanılan paranın karşılığı neticesinde alınan kar olarak da nitelendirmek mümkündür.
İşsizlik Oranı	Öncelikle işsizlik, çalışma isteği ve arzusuna sahip olup iş bulamayan bundan dolayı çalışamayan kimselerin içinde bulunduğu duruma denir. İşsizlik oranı ise, iş bulamayan nüfusun toplam iş gücüne oranı ile elde edilir.

Tablo 3.2. Değişkenler Tablosu

Değişken	Açıklaması	Kaynak
CRD	Takipteki Krediler (yüzde)	BDDK
GDP	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Reel GSYİH-yüzde)	OECD DATA
INF	Enflasyon oranı (TÜFE)	TCMB
INT	Faiz Oranı	TCMB
UNP	İşsizlik (Toplam işgücünün yüzdesi)	OECD DATA

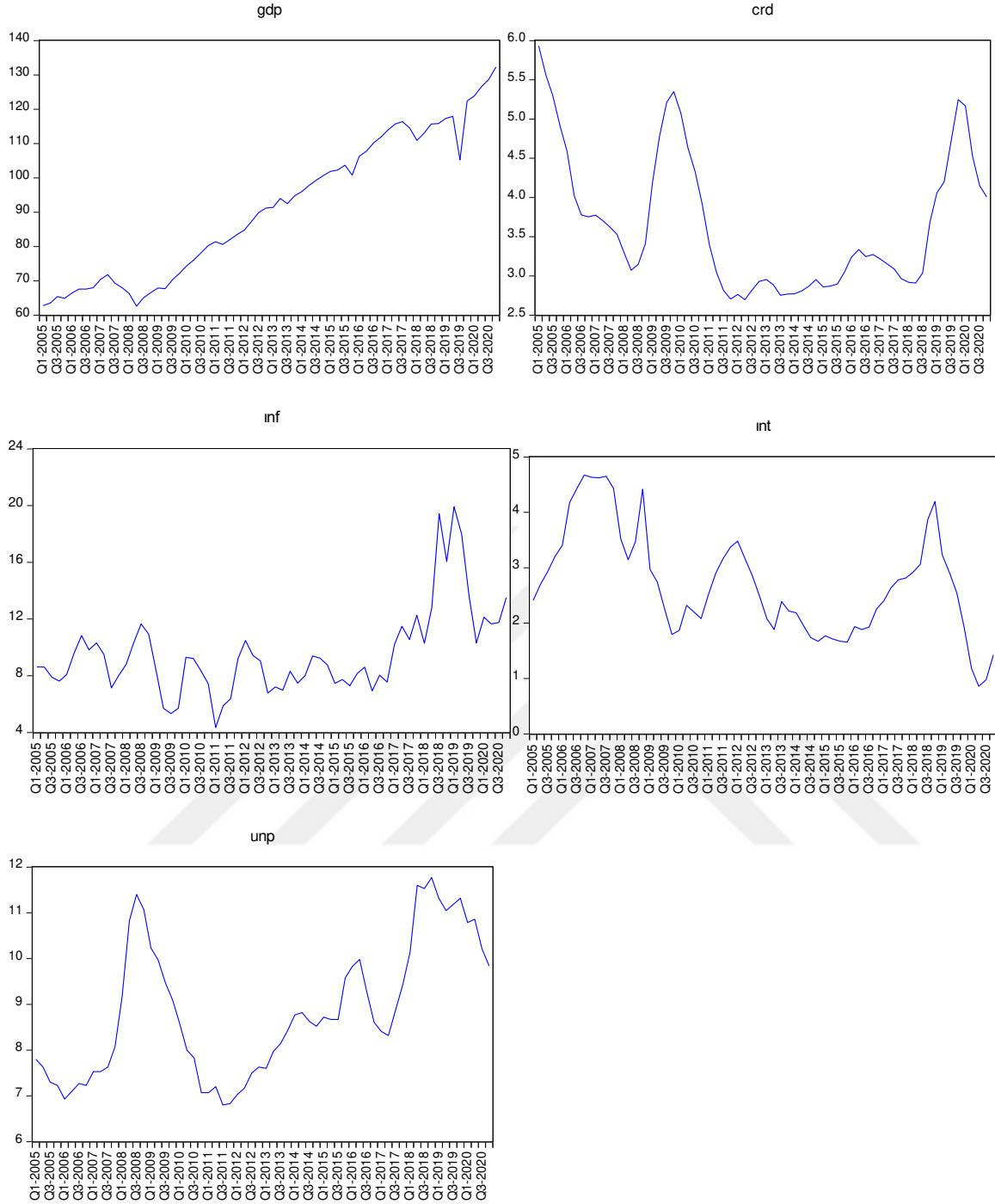
Tablo 3.3. Tanımlayıcı İstatistikler

	CRD	GDP	INF	INT	UNP
Ortalama	3.666563	91.18438	9.531250	2.713585	8.844531
Medyan	3.318333	91.30000	8.926667	2.592692	8.620000
Maksimum	5.933333	132.3000	19.91000	4.673846	11.77000
Minimum	2.696667	62.60000	4.350000	0.861538	6.800000
Standart Sapma	0.878159	20.78733	3.041762	0.960808	1.479355
Çarpıklık (Skewness)	0.847367	0.187389	1.503408	0.456171	0.460162
Basıklık (Kurtosis)	2.543748	1.707329	5.842445	2.542771	1.989529
Gözlem	64	64	64	64	64

Değişkenlere Ait Grafikler

Analizde kullanılan değişkenlerin fark alma işlemleri yapıldıktan sonra tüm değişkenler düzeyde durağan hale gelmiştir bunu grafiklerden incelendiği gibi birim kök testi sonuçlarıyla desteklenebilir.

Tüm değişkenlerin dönem boyu artan azalan şekilde ortalama değişiklikler gerçekleştiği görülmektedir. Takipteki kredileri belirten CRD değişkeni 2008 yılında azalma eğilimine girmiştir. Bunun 2008 Krizinin etkisi olduğu söylenebilir. Faiz oranlarının da aynı şekilde 2009 yılında en düşük oranda olması, 2008 krizi ile birlikte faizlerin düşürülmesi ve bankaların daha fazla kredi verebilme amacı ile bağdaştırılmaktadır.

Grafik 3.1. Değişkenlere Ait Grafikler

3.2.1. Ampirik Metodoloji

Bu çalışmada, takipteki kredi oranları ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için ekonometrik yöntem olarak ARDL Sınır Testi Yaklaşımı kullanılmıştır. Değişkenlere ait serilerin aynı düzeyde durağan olmama durumlarını açıklayan ARDL modeli, farklı düzeylerde durağan olan serilerin arasındaki eşbütünleşme ilişkilerini ortaya

koymaktadır. Diğer eşbütünleşme tekniklerine nazaran ARDL yaklaşımının avantajları öne çıkmaktadır. ARDL sınır testi, durağan olmayan zaman serilerinin kullanılmasından doğabilecek sahte regresyon sorununu engellemek amacıyla, modeldeki değişkenlerde hiçbirinin I(2) olmadığının teyit edilmesi gerekmektedir. Bu yöntem kullanılmadan önce analize dahil edilen değişkenler için birim kök içermeye durumları araştırılmaktadır. Modelin kullanılmasını engelleyen özel durum serilerin ikinci düzeyde durağan olup olmadıklarının incelenmesi ile gerçekleştirilir. Diğer bir avantaj ise değişkenler arasındaki uzun dönemli eşbütünleşme varlığının tespiti ve bu tespit sonucunda eş bütünleşmenin mevcut olması durumunda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde kısa ve uzun dönemli etkilerini tahmin etmeye yarar.

Değişkenlere Augmented Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi ve Phillips Perron (PP) birim kök testi uygulanmıştır. ADF, analiz için kullanılan serilerin birim kökünün olup olmadığının araştırmasında kullanılır. Söz konusu testin tahmini için 3 farklı biçimde gösterimi mümkündür.

Trendsiz Model – Sabitsiz: $\Delta Y_t = \gamma Y_{(t-1)} + u_t$

Trendsiz Model – Sabitli: $\Delta Y_t = \beta_1 + \gamma Y_{(t-1)} + u_t$

Trendli Model – Sabitli: $\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 t + \gamma Y_{(t-1)} + u_t$

Belirtilen modeller çerçevesinde birim kök içerip içermeme durumları hipotezler doğrultusunda sorgulanmaktadır.

$H_0 : \gamma = 0$ ($p=1$), birim kök vardır ya da zaman serisi durağan değildir.

$H_1 : \gamma < 0$ ($p<1$), seri birim kök içermektedir yani zaman serisi durağandır.

Sık kullanılan bir diğer birim kök testi ise Philips – Perron (PP) birim kök sınamasıdır. ADF sınamasından farklı olarak hata terimlerindeki ardışık ilişkinin hesaba katılması ve gecikmeli fark değerlerinin eklenmeden katsayısal olmayan yöntemleri kullanılır.

Sabitsiz Model: $Y_t = \delta(t-1) + u_t$

Sabitsiz Model : $Y_t = \beta_1 + \delta Y_{(t-1)} + u_t$

Sabitli ve Eğim Katsayılı Model: $Y_t = \beta_1 + \delta Y_{(t-1)} + \beta_2 (t - T/2) + u_t$

ADF testinde kurulan hipotez PP testi için de geçerlidir.

$H_0 : \gamma = 0$ ($p=1$), birim kök vardır ya da zaman serisi durağan değildir.

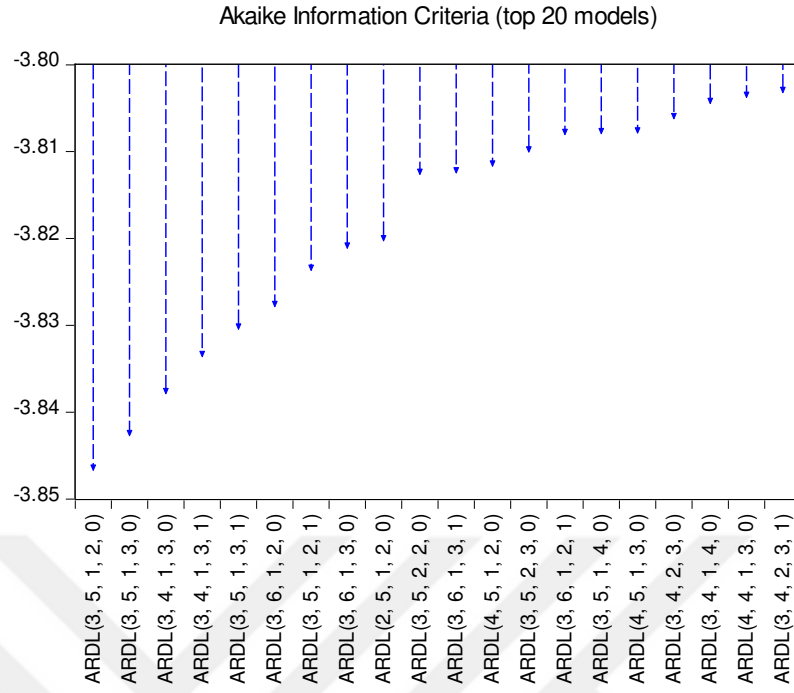
H1 : $\gamma < 0$ ($p < 1$), seri birim kök içermektedir yani zaman serisi durağandır.

ADF ve PP birim kök testlerinin uygulanması sonucunda, değişkenlerin düzeyde durağan veya birinci dereceden entegre oldukları doğrulanmaktadır. Her iki testin sonuçları Tablo 3.4. de verilmiştir.

Tablo 3.4. ADF ve PP Birim Kök Testleri

	ADF Testi		Phillips-Perron Testi	
	Sabitli model	Sabitli-trendli model	Sabitli model	Sabitli -trendli model
GDP	-10.14211 (0.0000)	-10.05813 (0.0000)	-10.14211 (0.0000)	-10.05813 (0.0000)
$\Delta(GDP)$	-5.751617 (0.0000)	-5.702924 (0.0000)	-25.08486 (0.0001)	-25.00547 (0.0001)
CRD	-3.474628 (0.0120)	-3.427625 (0.0570)	-2.603930 (0.0975)	-2.295978 (0.4298)
$\Delta(CRD)$	-3.883188 (0.0038)	-3.981447 (0.0144)	-3.433453 (0.0134)	-3.449493 (0.0542)
INT	-2.782305 (0.0667)	-3.443469 (0.0549)	-1.813299 (0.3709)	-2.576684 (0.2921)
$\Delta(INT)$	-4.756634 (0.0002)	-4.668477 (0.0020)	-4.661425 (0.0003)	-4.547913 (0.0028)
INF	-2.569738 (0.1053)	-2.970066 (0.1497)	-2.364854 (0.1557)	-2.935760 (0.1587)
$\Delta(INF)$	-6.737395 (0.0000)	-6.689548 (0.0000)	-8.351778 (0.0000)	-8.293342 (0.0000)
UNP	-2.364683 (0.1558)	-2.825322 (0.1941)	-1.8802777 (0.3760)	-2.268981 (0.4441)
$\Delta(UNP)$	-4.356143 (0.0009)	-4.314101 (0.0057)	-4.337637 (0.0009)	-4.292877 (0.0060)

Birim kök testinde tüm değişkenlerin sabitli ve sabitli-trendli modellerinden faydalanılmıştır. CRD değişkeni ADF birim kök testinde sabitli model de durağan, sabitli-trendli modelde ise %10 anlamlılık düzeyinde durağan olduğu görülmektedir. PP birim kök testinde ise birim kök içerdiğinden birinci farkları alınarak durağan hale getirilmiştir. GDP değişkeninin hem ADF birim kök testi hem de PP birim kök testi sonuçlarına göre düzeyde durağan bulunmuştur. INT, INF ve UNP bağımsız değişkenleri her iki testte de düzeyde durağan değildir. Birinci farkları alınarak durağan hale getirilmiştir. Bu durumda değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkisini incelemek için farklı mertebeden durağanlığa sahip olan değişkenlerde kullanılabilen ARDL Sınır Testinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Grafik 3.2. Akaike Bilgi Kriteri

Analizde, Akaike Bilgi Kriteri (AIC) kullanılarak doğru model tespiti yapılmış ve uygulanması gereken modelin ARDL(3,5,1,2,0) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kriter, Grafik 3.2.'de gösterilmiştir.

ARDL yöntemi ile test edilecek model şu şekildedir:

$$CRD_t = \alpha + \beta_1 GDP + \beta_2 INT + \beta_3 INF + \beta_4 UNP + \epsilon_t$$

Modelde yer alan GDP; Gayri Safi Yurt İçi Hasılayı, CRD; takipteki krediler, INT; faiz oranı, INF; enflasyon oranı ve UNP; işsizlik oranını ifade etmektedir. Ayrıca α sabit terimi, β_1 , β_2 , β_3 , β_4 değişken katsayılarını, ϵ_t ise hata terimlerini göstermektedir.

Tablo 3.5. ARDL(3,5,1,2,0) Modelinin Kısa Dönem Katsayıları

Bağımlı değişken : CRD			
Değişkenler	Katsayılar	t istatistikleri	Olasılık değerleri
C	0.116179	-7.631594	0.0000
D(LN_CRD(-1))	0.400369	4.036664	0.0002
D(LN_CRD(-2))	-0.181063	-1.869860	0.0683
D(GDP)	-0.002893	-2.400158	0.0208
D(GDP(-1))	0.034335	6.485610	0.0000
D(GDP(-2))	0.027109	5.494278	0.0000
D(GDP(-3))	0.018134	4.695675	0.0000
D(GDP(-4))	0.006649	2.822592	0.0072
D(INF)	-0.003949	-1.821951	0.0754
D(LN_INT)	-0.040758	-1.218617	0.2296
D(LN_INT(-1))	0.146809	4.564750	0.0000
CointEq(-1)*	-0.149462	-7.682142	0.0000

Tablo 6’da ARDL modelinin kısa dönem katsayıları verilmiştir. Katsayıların tamamına yakını anlamlı görülmektedir. Tabloda hata düzeltme katsayısı incelenmelidir. Hata düzeltme katsayısı, aralarında uzun dönemde eşbütünleşme ilişkisi olan serilerin kısa dönemde ortaya çıkan bir şokun ne kadar sürede ortadan kalkacağını belirtmektedir. Hata düzeltme katsayısı incelendiğinde, kısa dönemde oluşan bir şokun etkisinin ortadan kalkarak uzun dönemde eşbütünleşme ilişkisini devam ettireceğini ifade etmektedir.

Tablo 3.6. ARDL(3,5,1,2,0) Modelinin Uzun Dönem Katsayıları

Uzun dönem katsayıları			
Değişkenler	Katsayılar	t-istatistiği	Olasılık değerleri
GDP	-0.293292	-5.014211	0.0000
INF	0.024853	1.860659	0.0696
LN_INT	0.027001	0.271570	0.7873
LN_UNP	0.250706	0.774157	0.4431

ARDL (3,5,1,2,0) modelinin hesaplanan uzun dönem eşitliği şöyledir;

$$CRD_t = -0.293292GDP_t + 0.024853INF_t + 0.027001LN_INT + 0.250706LN_UNP$$

Tablo 3.6.’te ARDL modelinin uzun dönem katsayıları verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde GDP değişkeninin %5 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Anlamlı olan GDP değişkeninin katsayısı negatif işaretlidir. Bu durumda takipteki kredilerin 1 birim artması sonucunda GDP üzerinde %29’luk bir azalmaya neden olmaktadır. INF değişkeninin ise %10

düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Anlamlı olan INF değişkeninin katsayısı pozitifdir. Takipteki kredilerde yaşanan 1 birimlik artış, INF üzerinde %2’lik artışa neden olmaktadır.

Tablo 3.7. ARDL (3,5,1,2,0) Modeli Sınır Testi F-İstatistiği ve Kritik Değer

k	F istatistiği	%1 anlamlılık düzeyinde kritik değer		%5 anlamlılık düzeyinde kritik değer		%10 anlamlılık düzeyinde kritik değer	
		I(0)	I(1)	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)
4	10.79855	3.74	5.06	2.86	4.01	2.45	3.52

Tablo 3.7’deki test sonuçları incelendiğinde F istatistik değerinin 10.79855 olduğu görülmektedir. Bu değer tablo kritik değerlerinden büyük olduğundan dolayı H_0 hipotezi reddedilmektedir. Dolayısıyla alternatif hipotez olan “seriler arasında uzun dönemli bir ilişki bulunmaktadır” kabul edilmektedir.

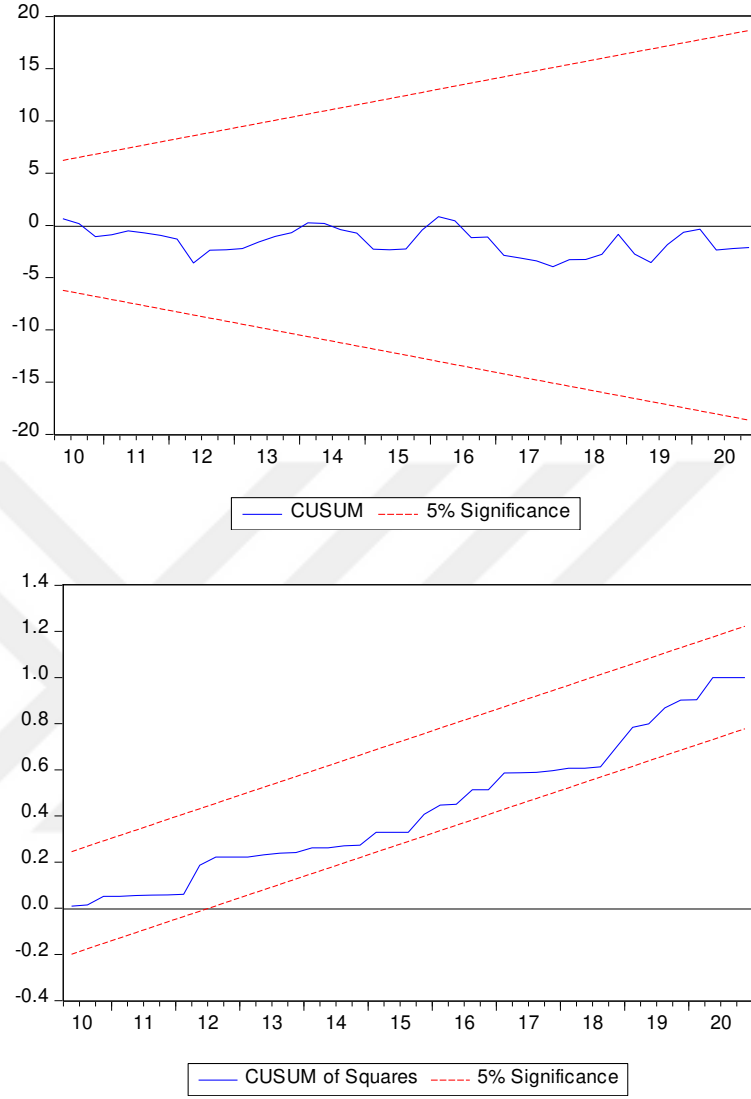
Tablo 3.8. Tanısal Testler

R²	0.859422
F istatistik değeri	Prob: 0.000000
Breusch-Godfrey otokorelasyon testi (LM)	Prob: 0.5455
Breusch-Pagan-Godfrey testi	Prob: 0.7338
Jarquera-Bera	Prob: 0.746409

Tablo 3.8. incelendiğinde R^2 değerinin büyük olduğu, söz konusu değişkenlerin açıklama gücünün yüksek olduğunu, F istatistik değerinin ise 0.05 kritik değerinden küçük olması modelin anlamlı olduğunu göstermektedir. Breusch-Godfrey otokorelasyon testi sonucu modelde otokorelasyon olmadığını göstermiştir Breusch-Pagan-Godfrey test sonucu modelde tanımlama hatası olmadığını ve Jarguera-Bera ise 0.05 değerinden büyük olduğu için modelde artıkların normal dağıldığını belirtmektedir.

Ayrıca, CUSUM ve CUSUMSQ testleri uzun dönem katsayılarında meydana gelen kararlılığın tespini sağlayan testlerdir. Bu testlerin sonuçları neticesinde elde edilen şekiller Şekil 3.1.’de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. CUSUM ve CUSUMSQ Testleri

Test sonuçlarında otokorelasyon, değişken varyans ya da ihmal edilen değişken sorunlarının olmadığı, modelin normal dağılıma sahip olduğu ifade edilmiştir. Uzun dönem katsayılarında istikrarlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

4.SONUÇ

Bu çalışmada Türk bankacılık sektöründe önemli yer tutan kredilerin takibe düşmesinin sebepleri ve ekonomik etkileri incelenmiştir. Ülke ekonomisi için önemli yer tutan bankaların en önemli faaliyeti olan kredilerin, ödenmesinde yaşanan güçlükler, gerek bankalardan gerekse ekonomiden kaynaklı olup kredileri sorunlu hale getirmektedir. Dünya genelinde ve ülke içerisinde yaşanan krizlerin de etkili olduğu ekonomik durum göz önüne alındığında bankalar da yaşanan olumsuzluklar meydana gelmektedir.

Kredilerin takibe düşmesinde bankanın içsel durumu söz konusu olabileceği gibi banka dışı faktörlerin de etkisi göz ardı edilmemelidir. Ekonominin durgunluk gösterdiği zamanlarda kredi kullanan müşteriler borçlarını ödemede güçlük çekmekte ve kredilerinin takibe düştüğü bilinmektedir. Bankacılık sektörü içerisinde yer aldığından dolayı genellikle borçlarını ödeyemeyen kesimin işsizlik, gelir düşüklüğü, borç yükünün artması gibi sebeplerin belirtilmesi neticesinde bu kanıya varmaktayım. Son dönemde yaşanan Pandemi salgını ile bu durum iyice kötü gitmiştir. Çoğu kişi işsiz kalmış ve hali hazırda takibe düşmüş olan kredilerini dahi ödeyemez duruma gelmişlerdir. Çalışmada belirtildiği üzere özellikle 2000 ve 2001 krizleri sonrasında ülkenin toparlanmasında güçlük yaşaması ile 2003 yılında takipteki alacakların toplam nakdi kredilere oranında artış söz konusu olmuştur. 2008 krizinin etkilerinin görüldüğü 2009 yılında ise yine önceki yıllara nazaran artış söz konusu olmuştur ve son dönemde yaşanan Covid19 salgını ile tekrar yükselişe geçtiği görülmektedir.

Dünya genelinde ve ülke içinde yaşanan krizler, makroekonomik sorunları beraberinde getirmektedir. Finansal sektörlerde yaşanan bu sorunlar kişi ve firmalara etki ederek ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmelerine neden olmaktadır. Söz konusu bu durum birçok kişiye firmanın borçlanması, borcu olanların ise borçlarını ödeyemez hale gelmeleri şeklinde seyreder. Ödenemeyen bu borçlar daha çok borçlanma yolu ile kapatılmaya çalışılarak borç yükünün fazlalaşmasına ve bankaların risklerinin yükselmesinde doğrudan etki eder. Borçluların borçlarını ödeyebilmedeki olasılıkları içerisinde makroekonomik faktörler önemli yer tutmaktadır. Bankalar öncelikli olarak kredi sağladıkları müşterilerini incelemeli sonrasında kredilerin takibe düşme nedenleri ülkenin ekonomik durumundan kaynaklanıyor ise bunu makroekonomik belirleyiciler ile denetleyip sonuç elde edilebilir. Ülkenin genel ekonomik durumunun belirlenmesini sağlayan bu faktörler düzenli olarak incelendiğinde mevcut kredilerin takibe düşme olasılıkları hakkında öngörüle bulunulabilmektedir.

Kredilerin takibe düşmesinin önüne geçilmesi için bir takım önlemlere başvurulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bankaların kendi içerisinde bulunduracağı bölüm ve departmanların konuyla ilgili yeterli bilgi seviyesinde olması gerekliliği ön plandadır. Doğru yöntem ve analizler neticesinde risk unsurunu tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmamakla birlikte en aza indirmenin yöntemlerine değinilmiştir. Banka içerisinde verilen krediler ile ilgili erken uyarı sinyallerinin oluşturulması ve bu sinyallerin doğru analizi neticesinde önceden tahmin edilen kredi gidişatının önüne geçilebilmekte ya da uygun yöntemler neticesinde riskleri en aza indirmenin çözümleri ortaya konulabilmektedir. Bankacılık sektöründe risk unsurunun hep olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Fakat bu risklerin büyümesini engellemek de yine bankaların elindedir. Banka dışında yaşanan ekonomik sorunlar neticesinde de bankanın ekonomiyi yakından takip edip önlemler alması gerekmektedir. Kullandırılan kredilere doğru ve uygun teminat alınması, müşteri seçiminin analizinde objektif yaklaşılması, kredi derecelendirme kanallarının kullanılıp fikir sahibi olmak göz ardı edilmemelidir.

Çalışmanın analiz kısmında ise Makroekonomik faktörler ile takipteki kredilerin ilişkisi araştırılmış, 2005Q1-2020Q4 yılları arası çeyreklik veriler ile ARDL testi yapılması uygun görülmüştür. Analizin sonucunda ise, Uzun dönemde Takipteki Kredilerin, GSYİH ve Enflasyon oranı ile ilişkisi olduğu tespit edilmiş, diğer makroekonomik değişkenler ile Takipteki Kredilerin ilişkisi bulunmadığı görülmüştür. Takipteki kredilerde meydana gelen artış, GSYİH’da azalmaya, enflasyon oranında ise artışa neden olduğu tespit edilmiştir. Uzun dönemde işsizlik oranı ve faiz oranı anlamlı bulunamamış, bunun sebebi olarak da kredi kullandırıldıktan sonra takibe düşme durumunun işsizlik ve faizi etkilemediği kanısına varılmıştır. Kredi kullandırılıp takibe düşmesi, faiz oranını değiştirmemektedir. Belirlenen faiz oranları kredi kullandırma aşamasında belirlenmektedir. Bu sebeple bir ilişki bulunamamıştır. İşsizlik ile takipteki kredilerin arasındaki ilişkinin anlamsız bulunmasının sebebi ise, işsiz bir kimsenin kredi kullanma ihtimalinin olmaması sebebiyle takipteki kredilerden bağımsız olduğu anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Abdioğlu, N., & Aytekin, S.** (2016). Takipteki Kredi Oranını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Mevduat Bankaları Üzerinde Bir Dinamik Panel Veri Uygulaması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 538-555.
- Altıntaş, M.** (2021). *Bankacılıkta Risk ve SermayeYönetimi: I. Basım*. İstanbul: Mas Matbaacılık
- Apan, M., & Mehmet, İ.** (2019). Determining the relationship between non-performing loans, economic growth, and asset size: An application in Turkish Participation Banking Sector. *Afro Eurasian Studies*, 8(1), 106-123.
- Avcı, T.** (2020). Makroekonomik Faktörler Ve Banka Kredilerinin Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 98-107.
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu (BDDK).** (2016). Ülke Riskinin Yönetimine İlişkin Rehber. 12 2, /2021 tarihinde [https:// www. bddk. org.tr/ Mevzuat /Dokuman Getir/955](https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/955) adresinden alındı.
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (BDDK).** (2021). Haftalık Bankacılık Sektörü Verileri: <https://www.bddk.org.tr/bultenhaftalik> adresinden alındı
- Bankacılık Kanunu (BK).** (2005). Birinci Kısım: Genel Hükümler. 45(5), Resmî Gazete Sayısı: 25983.
- Bankacılık Kanunu (BK).** (2005). Dördüncü Kısım :Koruyucu Hükümler- Birinci Bölüm:Öz Kaynaklar ve Standart Oranlar. 45(5), Resmî Gazete Sayısı: 25983.
- Coşkun, M. N., Ardor, H. N., Çermikli, A. H., Ozan, E., Öztürk, F., Tokathoğlu, İ., Dağlaroğlu, T.** (2012) *Türkiye'de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Dağ, S.** (2011). Türkiye'deki Katılım ve Mevduat Bankalarının Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Dünya Bankası.** (2021). *Dünya Bankası Ulusal Hesap Verileri Ve OECD Ulusal Hesaplar Veri Dosyaları*. The World Bank Data: 16/12/2021 tarihinde <https://data.worldbank.org/> adresinden alındı.

- Dünya Bankası.** (2021, 12 16). *Uluslararası İş Kurumu, İşgücü Piyasası veritabanı Kilit Göstergeleri*. The World Bank Data: <https://data.worldbank.org/> adresinden alındı
- Dünya Bankası.** (2021, 12 16). *Uluslararası Para Fonu, Uluslararası Finansal İstatistikler ve Veri dosyaları*. The World Bank Data: <https://data.worldbank.org/> adresinden alındı
- Ekim Kocaman, B., Hazar, A., & Babuşçu, Ş.** (2018). Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Yapılandırılmasının Banka Karlılığı Üzerine Etkileri. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 226-242.
- Eyceyurt Batır, T.** (2016). Türkiye'de Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Karlılık Belirleyicileri ve Etkinlik Yönünden Karşılaştırmaları. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- Espinoza, R. A., & Prasad, A.** (2010). Nonperforming Loans in the GCC Banking System and their Macroeconomic Effects. *IMF Working Papers*, 10(224), 1-24.
- Gazete, T. R.** (2011). *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumundan: Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik*. Ankara. 12 1, 2021 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120628-16.htm> adresinden alındı
- Genç, E., & Şaşmaz, M.** (2016). Takipteki Banka Kredilerinin Makroekonomik Belirleyicileri: Ticari Krediler Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(36), 119-129.
- Gülen Merve,** (2015). Türk Bankacılık Sektöründe Kamu ve Özel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*,
- Göçmen Yağcılar, G., & Semra, D.** (2015). Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredi Oranları Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(1), 221-229.
- Hacıyeva, N.** (2019). *Makroekonomik Ve Bankaya Özgü Faktörlerin Ticari Bankalarda Kredi Riski Üzerindeki Etkisi, Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Ankara.
- Hatipoğlu, M., Şaşmaz, M., & Ertürk, O.** (2015). Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Merkezi Yönetim Bütçesi Üzerindeki Etkileri. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*(606), 73-88.

- İltaş, T.** (2021). Kredi Riski Ölçüm Modellerinin Değerlendirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 13(25), 516-547.
- Inaba, N., Kozu, T., & Sekine, T.** (2005). Non-Performing Loans and The Real Economy: Japan's Experience . *Press & Communications CH-4002 Basel*, E-mail: publications@bis.org Fax:+ 41 61 280 9100 and+ 41 61 280 8100 This publication is available on the BIS website (www.bis.org), 106.
- Işık, Ö., & Bolat, S.** (2016). Determinants of Non-Performing Loans of Deposit Banks in Turkey. *Journal of Business Economics and Finance*, 5(4), 341-350.
- Karaaslan, İ., & Sayılır, Ö.** (2019). Makroekonomik Değişkenlere Dayalı Kredi Riski Ölçümü: Türkiye Bankacılık Sektöründe Kredi Riski Stres Testi Uygulaması. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(Ek Sayı), 328-339.
- Kaykusuz, M.** (2014). *Geçmişten Günümüze Finansal Krizler (1619-2014)*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Koyuncu, C., & Berrin, S.** (2015). Takipteki Kredilerin Özel Sektöre Verilen Krediler Ve Yatırımlar Üzerindeki Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(31), 113-124.
- Kredi Kayıt Bürosu (KKB).** (2021). *Kredi Kayıt Bürosu: Hakkımızda*. 20/12/2021 tarihinde <https://www.kkb.com.tr/hakkimizda> adresinden alındı/
- Kurulu, B. D.** (2016, 3 31). Yoğunlaşma Riskinin Yönetimine İlişkin Rehber. (Sayı: 6827). <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/947> adresinden alındı
- Lök, H.** (2018). Varlık Yönetim Şirketlerinin Türk Bankacılık Sistemindeki Sorunlu Kredilerin Yönetimindeki Rolü. *Mukaddime Dergisi*, 9(2), 195-212.
- Messai, A., & Jouini, F.** (2013). Micro and Macro Determinants of Non-performing Loans. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3(4), 852-860.
- Mirza, A.** (2006). *Kredi Riski Yönetiminde Erken Uyarı Sistemleri Ve Sorunlu Kredilerin İzlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Mevzuat.** (2011). *Finansal Araçlara İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 9) Hakkında Tebliğ*, (Sıra No: 172), 1.1.

- Mishkin, F.S.** (2011). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets* sinansal Araçlara İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 9) Hakkında Tebliğ, (Sıra No: 172), 1.1.
- Özciğer, A.** (2020). *Makroekonomik Göstergelerin Takipteki Kredilere Etkisi: Türkiye’de Sektörel Bazlı Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahbaz, N., & Ahmet, İ.** (2014). Non-performing Loans in Turkish Banking Sector and Macro Economic Effects. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 69-82.
- Sayım, F., & Er, S.** (2009). Risk Kavramı ve Bankacılıkta Risk. *TMSF Bilimsel Yayın Organı*, 4(22).
- Selçuk, H., & Darıcı, A.** (2003). Türk Bankacılık Sektöründe Tahsili Geçmiş Alacaklar. *Öneri Dergisi*, 5(20), 173-189.
- Selimler, H.** (2015). Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo Ve Oranlarına Etkisinin Değerlendirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 7(2), 131-172.
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK).** (2021). *SPK’nın Derecelendirme Faaliyetlerinde Bulunabilecek Kuruluşlar*: 20/12/2021 tarihinde <https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Sirketiletisim/List/dkkd> adresinden alındı
- Sevinç, D.** (2021). Sevinç, D. (2021). Türkiye’de Takipteki Banka Kredileri İle Makroekonomik Faktörler Arasındaki İlişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 609-629.
- Smith, A.** (2015). *Milletlerin Zenginliği: X. Basım*. (H. Derin, Dü.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sözer, İ. A.** (2010). *Bankalarda Takipteki Krediler: Tahminine Yönelik Bir Model Uygulaması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tanınmış Yücememiş, B., & Sözer, İ.** (2014). Bankalarda Takipteki Krediler: Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Tahminine Yönelik Bir Model Uygulaması. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(5), 43-56.

- Tarı, R., & Bozkurt, H.** (2011). Türkiye'de İstikrarsız Büyümenin VAR Modelleri ile Analizi (1991.1-2004.3). *İstanbul Üniversitesi Ekonometri ve İstatistik e-Dergisi*, 0(4), 1-16.
- Tasarı Mevzuat Sigorta Fonu (TMSF).** (2021). *Tasarı Mevzuat Sigorta Fonu*. Tarihsel Yolculuk: <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Info/tarihce.tr> adresinden alındı
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF).** (2021). 2020 Faaliyet Raporu. İstanbul. www.tmsf.org.tr adresinden alındı
- TC. Resmi Gazete.** (2016, 06 22). Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (Sayı : 29750). 06 22, 2016 tarihinde alındı
- TC. Resmi Gazete.** (2007, 01 26). Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ (Sayı : 26415). 26 01, 2007 tarihinde alındı
- TCMB.** (2013). *Enflasyon ve Fiyat İstikrarı*. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ankara.
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB).** (2002). *Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği-Özet Sunum*. <https://www.tbb.org.tr> > arastirma_ve_raporlar adresinden alındı
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB).** (2011). *5411 Sayılı Bankacılık Kanunu*. Türkiye Bankacılık Birliği, Yayın No: 273, İstanbul.
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB).** (2021). TBB Risk Merkezi, Genelgeler. 12. *Bireysel Nitelikli Kredi ve Kredi Kartı (KRS) Bildirim ve Paylaşımı*, Ek-4 KRS Bildirimlerine İlişkin Kod Tablosu. 11. uye.riskmerkezi.org
- Ünsal, E.** (2017). *Makro İktisat: Genişletilmiş 11. Baskı*. Murat Yayınları, Ankara.
- Us, V.** (2016). Determinants of Non-Performing Loans in the Turkish Banking Sector: What Has Changed After the Global Crisis? *TCMB Ekonomide Araştırma Notları 1627*, *Araştırma ve Para Politikası Dairesi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*, 27(2).
- Vardar, G., & Özgüler, İ.** (2015). Short Term and Long Term Linkages among Nonperforming Loans, Macroeconomic and Bank- Specific Factors: An Empirical Analysis for Turkey. *Ege Academic Review*, 15(3), 313-326.
- Yüksel, Ö.** (2011). *Makroekonomik Değişkenlere Dayalı Kredi Riski Modellemesi Ve Stres Testi Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.